

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ:

_____ 2020 р.
« ____ » _____

ДИПЛОМНА РОБОТА

**Напрями розвитку банківського кредитування аграрного підприємства
в умовах кризи**

**Виконала: студентка
освітньо-професійної програми
«Фінанси, банківська справа та
страхування»
зі спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»
Бровко Є.І.**

Керівник: проф. Масюк Ю.В

Дніпро – 2020

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку і фінансів

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Освітній ступінь магістр

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

« _____ » _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу студентці

БРОВКО ЄЛИЗАВЕТИ ІВАНІВНИ

- 1. Тема дипломної роботи** “Напрями розвитку банківського кредитування аграрного підприємства в умовах кризи”
- 2. Керівник роботи** Масюк Юлія Володимирівна, к.е.н., професор затверджені наказом ДДАЕУ від «13» жовтня 2020 р. №2590.
- 3. Строк подання студентом роботи** – 16 грудня 2020 р.
- 4. Вихідні дані до роботи:** інструктивні матеріали щодо стану банківського кредитування підприємства в умовах кризи, річні фінансові звіти ТОВ «Агро-Овен» за 2015-2019 роки.
- 5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити).** 1. Теоретичні основи банківського кредитування аграрних підприємств в умовах невизначеності 2. Забезпеченість фінансовими ресурсами та оцінка кредитоспроможності аграрного підприємства 3. Напрями удосконалення банківського кредитування аграрних підприємств.
- 6. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов’язкових креслень).**
  1. Сукупність специфічних особливостей притаманних аграрним підприємствам..2. Класифікація банківських кредитів аграрним підприємствам. 3. Ключові проблем державної підтримки аграрних підприємств в Україні. 4. Динаміка товарної продукції ТОВ «Агро-Овен» в цілому по підприємству за 2015-2019 рр.5. Динаміка коефіцієнта спеціалізації ТОВ «Агро-Овен» за 2015-2019 рр. 6. Динаміка зміни вартості середньорічної основних і оборотних засобів ТОВ «Агро-Овен» за 2015-2019 рр. 7. Динаміка коефіцієнта мобільності активів ТОВ «Агро-Овен» за 2015-2019 роки. 8. Динаміка коефіцієнта оборотності власного капіталу ТОВ «Агро-Овен» за досліджуваний період 2015-2019 роки. 9. Фактори формування кредитоспроможності в ТОВ «Агро-Овен». 10. Значення коефіцієнтів поточної, швидкої та абсолютної ліквідності ТОВ «Агро-Овен» за 2015-2019 роки. 11. Ключові кроки по удосконаленню процесу

довгострокового кредитування аграрних підприємств.

7. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

8. Дата видачі завдання 10 березня 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Сутність, форми та особливості процесу банківського кредитування аграрних підприємств	Квітень 2020 р.	
2	Формування, ефективність використання та забезпеченість фінансовими ресурсами в ТОВ «Агро-Овен»	Травень 2020 р.	
3	Шляхи удосконалення системи кредитування аграрних підприємств	Липень 2020 р.	
4	Економіко-математичне моделювання управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Агро-Овен»	Вересень 2020	
5	Висновки і пропозиції	Жовтень 2020 р.	
6	Оформлення дипломної роботи	Листопад 2020 р.	

Студент _____
(підпис)

Бровко Є.І.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис)

Масюк Ю.В.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	10
1.1. Сутність, форми та особливості процесу банківського кредитування аграрних підприємств	10
1.2. Сучасний стан банківського кредитування аграрних підприємств в Україні	19
1.3. Державна підтримка кредитування аграрних підприємств.	27
Висновки до розділу 1.	33
РОЗДІЛ 2. ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТА ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	35
2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Агро-Овен»	35
2.2. Формування, ефективність використання та забезпеченість фінансовими ресурсами в ТОВ «Агро-Овен»	43
2.3. Кредитоспроможність та її оцінка в ТОВ «Агро-Овен»	52
Висновки до розділу 2.	58
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	61
3.1. Шляхи удосконалення системи кредитування аграрних підприємств	61
3.2. Економіко-математичне моделювання управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Агро-Овен»	67
3.3. Прогнозування результатів діяльності ТОВ «Агро-Овен» при банківському кредитуванні.	74
Висновки до розділу 3.	80
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87
ДОДАТКИ	96

РЕФЕРАТ

Тема: «Напрями розвитку банківського кредитування аграрного підприємства в умовах кризи».

Магістерська робота: 96 ст., 19 рис., 16 табл., 3 додатки, 83 літературних джерел.

Об'єктом дослідження є процес вивчення особливостей банківського кредитування аграрних підприємств в умовах невизначеності.

Мета дипломної роботи ґрунтується на розробленні теоретичних, методичних і практичних положень та рекомендацій стосовно особливостей банківського кредитування аграрних підприємств в умовах невизначеності.

Предметом дослідження є масив теоретичних, методологічних а також практичних основ особливостей банківського кредитування аграрних підприємств в умовах невизначеності.

економіко-математичне моделювання управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Агро-Овен» доводить той факт, що між поточними зобов'язаннями та довгостроковими кредитами банків існує залежність. Модель кількісно описує зв'язок, обсягу поточних зобов'язань підприємства й довгостроковими кредитами банків. Параметр $B1 = 2,78$ характеризує граничний розмір довгострокових кредитів банків та вплив її на поточні зобов'язання. Якщо розмір довгострокових кредитів банків збільшиться на 1000 грн., то поточні зобов'язання підприємства зростуть на 2780 грн.

АНОТАЦІЯ

КРЕДИТУВАННЯ, ПІДПРИЄМСТВО, БАНК, УПРАВЛІННЯ, ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, РИЗИКИ, КРЕДИТ.

АННОТАЦИЯ

КРЕДИТОВАНИЕ, ПРЕДПРИЯТИЕ, БАНК, УПРАВЛЕНИЕ, ОБЯЗАТЕЛЬСТВА, РИСКИ, КРЕДИТ .

SUMMARY

CREDITING, ENTERPRISE, BANK, MANAGEMENT, LIABILITIES, RISKS, CREDIT.

ВСТУП

Актуальність теми. В економіці України вагоме місце в займає аграрний сектор. Ефективне функціонування взагалі всієї економіки національної залежить від розвитку його. Для забезпечення дієвого розвитку господарства сільського значну роль мають кредитні ресурси. Це зумовлено сезонною розбіжністю поміж вкладенням та надходженням грошових коштів і безкінечністю відтворювальних процесів. Враховуючи об'єктивні причини для отримання реальних доступних кредитів для сільськогосподарських товаровиробників є проблематичними. Ключовим чинником виступає динаміка зменшення державної підтримки в цій галузі з однієї сторони і високі ставки відсоткові із іншої. Також, значна частина робіт має характер сезонний, це також є перешкодою до кредитування виробництва.

Важливість дієвого розвитку кредитування банківського підприємств АПК характеризується, в першу чергу, тим, що в умовах сьогодення АПК дозволяє вирішувати проблеми продовольчої безпеки, генерувати надійне джерело надходжень бюджетних і суттєвий потенціал виробничо-економічний з метою розвитку територій сільських. Значна важливість стратегічна підприємств АПК на рівні із їх невисокою привабливістю для інвесторів приватних в результаті сезонності виробництва продукції, значних ризиків сільськогосподарських, недостатності застави ліквідної, залежності від природних умов спонукають до необхідності пошуку новітніх інструментів фінансування. Ситуація ускладнюється ще більше значним рівнем невизначеності, який притаманний таким підприємствам. В умовах сьогодення прослідковується доступ обмежений підприємств АПК до кредитування банківського, це пов'язано із сукупністю об'єктивних і суб'єктивних чинників, котрі вимагають вивчення теоретичного і вдосконалення практичного.

Вивченням проблематики особливостей кредитування банківського підприємств аграрних в умовах невідомості, а також пошуком напрямів його

покращення займалися представники зарубіжної та вітчизняної економічної науки. Значний внесок у вивчення зазначеної проблематики зробили такі науковці: Аранчій В.І., Артем'єва О.О., Бабич Ю.А., Бровко Л.І., Гудзь О.Є, Колотуха С.М., Масюк Ю.В., Мироненко В.П., Радченко Н.Г., Поддєрьогін А. М., Хотомлянський О. Л. Хрущ Н.А. та ін.

Отже, головні питання особливостей кредитування банківського підприємств аграрних, а також пошук напрямів його покращення є дуже актуальними в новітніх умовах господарювання і вимагають подальших наукових досліджень і обґрунтувань.

Мета і завдання дослідження. Мета дипломної роботи ґрунтується на розробленні теоретичних, практичних та методичних положень і рекомендацій відносно особливостей кредитування банківського підприємств аграрних в умовах невизначеності. З ціллю досягнення мети зазначеної визначено і вирішено наступні завдання:

- дослідити сутність, форми та особливі аспекти процесу кредитування банківського підприємств аграрних;
- розглянути стан сучасний кредитування банківського підприємств аграрних в Україні;
- проаналізувати стан підтримки державної кредитування підприємств аграрних;
- здійснити організаційно-економічну характеристика ТОВ «Агро-Овен»;
- проаналізувати ефективність використання та забезпеченість фінансовими ресурсами в ТОВ «Агро-Овен»;
- проаналізувати кредитоспроможність ТОВ «Агро-Овен»;
- запропонувати шляхи покращення системи кредитування підприємств аграрних;
- здійснити моделювання економіко-математичне управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Агро-Овен».

Об'єктом дослідження є процес вивчення особливостей кредитування

банківського підприємств аграрних за умов невизначеності.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, практичних і методологічних основ особливостей кредитування банківського підприємств аграрних в умовах невизначеності.

Методи дослідження. Теоретична основа дослідження базувалася на наукових працях вітчизняних та зарубіжних економістів з вивчення проблем кредитування банківського підприємств аграрних в невизначеності умовах, законодавчих та нормативних актах. При підготовці дипломної роботи були використані такі методи: монографічний та загальнонаукові методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція) для визначення сутності підприємства. Графічний метод та метод порівняння статистичних даних – при аналізі фінансово-економічного стану підприємства; економіко-математичний та статистичний методи дослідження (систематизації та групування); абстрактно-логічний – при формуванні загальних висновків та рекомендацій дипломної роботи.

Наукова новизна одержаних результатів ґрунтується на розробці теоретико – методичних засад і концептуальних підходів щодо особливостей банківського кредитування аграрних підприємств в умовах невизначеності. У процесі дослідження отримані такі наукові результати:

- досліджено сутність форми та особливості процесу банківського кредитування аграрних підприємств;
- встановлено, що під кредитуванням банківським підприємств аграрних доцільно розуміти відносини економічні із приводу задоволення підприємств аграрних потрібним джерелом фінансування на умовах платності, зворотності, строковості, забезпеченості, і цільового використання, що пов'язано із особливостями специфічними, притаманними підприємствам аграрним;
- доведено, що фінансове забезпечення кредитування підприємств аграрних не може здійснюватись тільки на засадах комерційного розрахунку. Необхідною також є підтримка держави стосовно кредитного фінансування агровиробників. Така підтримка в Україні здійснюється за рахунок

стимулювання застосування банками пільгових кредитних ставок;

- встановлено, що власний капітал оборотний на протязі досліджуваного періоду збільшились на 23,2%, що свідчить про платоспроможність достатню підприємства і його здатність розширювати власну діяльність. Коефіцієнт фінансової незалежності за досліджуваний період мав позитивну динаміку і в 2019 році складав 0,709. Це свідчить про те, що підприємство має можливість виконувати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів, і вказує на його незалежність від позичальників;

- доведено, що відповідно до п'яти факторної моделі Е. Альтмана ТОВ «Агро-Овен» є фінансово стійким підприємством, а ймовірність виникнення банкрутства є дуже низькою. На протязі досліджуваного періоду 2015-2019 років показник Z набував значення далекі від критичного, проте у 2016 році підприємство мало дуже високу ймовірність банкрутства, в наступних роках показник вирівнявся і у 2019 році ймовірність банкрутства ТОВ «Агро-Овен» була дуже низькою. Для оцінювання кредитоспроможності підприємства даний показник є позитивним і свідчить про те, що підприємство є кредитоспроможним.;

- економіко-математичне моделювання управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Агро-Овен» доводить той факт, що між поточними зобов'язаннями та довгостроковими кредитами банків існує залежність. Модель описує кількісно зв'язок, обсягу зобов'язань поточних підприємства й довгостроковими кредитами банків. Параметр $B1 = 2,78$ характеризує граничний розмір довгострокових кредитів банків та вплив її на зобов'язання поточні. Якщо розмір довгострокових кредитів банків збільшиться на 1000 грн., то зобов'язання поточні підприємства збільшаться на 2780 грн. Модель залежності між обсягом зобов'язань поточних і кредитів довгострокових банків дасть змогу керівництву будь-якого підприємства, насамперед ТОВ «Агро-Овен», спрогнозувати розмір зобов'язань поточних в залежності від зміни розміру кредитів банків довгострокових;

- встановлено, що для аграрних підприємств прийнятним є

використання бюджетно-адаптивної форми планування поточного фінансового, що базується на підході процесному до управління та дасть змогу у перспективі підприємству аграрному на свій розсуд переходити до позабюджетного підходу.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що запропоновані заходи та методичні підходи дозволять покращити стан банківського кредитування ТОВ «Агро-Овен». Прикладне значення розроблених рекомендацій підтверджується впровадженням, яке використане у практичній діяльності ТОВ «Агро-Овен».

Публікації. За результатами проведеного дослідження в фахових наукових виданнях із економіки опубліковано 4 наукових праці, загальним обсягом 1,17 друкованого аркуша.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

1.1. Сутність, форми та особливості процесу банківського кредитування аграрних підприємств

Аграрно-промислова галузь України, ключовою частиною якої є сільське господарство, виокремлюється утворюючою складовою системно національної економіки, генерує продовольчу і у межах визначених економічну, екологічну і безпеку енергетичну, формує розвиток технологічно поєднаних галузей економіки національної а також створює соціально-економічні умови розвитку сільського господарства.

Концепція Державної програми цільової розвитку сектору економіки аграрного свідчить про те, що: «необхідність ефективного розвитку банківського кредитування підприємств АПК зумовлюється, насамперед, тим, що сьогодні, в умовах дестабілізації економіки, саме АПК дає можливість вирішувати питання продовольчої безпеки, створювати надійне джерело бюджетних надходжень та потужний виробничо-економічний потенціал для розвитку сільських територій. Така суттєва стратегічна важливість підприємств АПК поряд із їх недостатньою привабливістю для приватних інвесторів внаслідок сезонності виробництва продукції, високих сільськогосподарських ризиків, відсутності ліквідної застави, залежності від природно-кліматичних умов зумовлюють необхідність пошуку нових інструментів фінансування. Ситуація ще більше ускладнюється високим рівнем невизначеності, що притаманний діяльності таких підприємств» [43].

Однак, Калашнікова Т.В. наголошує на тому, що: «незадовільний фінансовий стан багатьох підприємств, недостатнє забезпечення кредиту, якого вимагають банки, недоступність фінансових послуг для малих і середніх підприємств, відсутність позитивної кредитної історії ускладнюють,

а в окремих випадках унеможливають отримання банківських кредитів. Існуючий мораторій на іпотеку земель сільськогосподарського призначення уповільнює розвиток кредитного забезпечення підприємств аграрного сектору економіки. Велике значення для розвитку сільськогосподарського виробництва має державна підтримка, однак сьогодні її механізм є малоефективним і не дозволяє задовольнити всі потреби аграріїв» [35, с. 29].

Кириченко О.А. у своїй праці звертає увагу на те, що: «сутність кредитних відносин полягає в системі економічних відносин між суб'єктами ринку щодо надання позики у грошовій або товарній формах на умовах, передбачених договором, який визначив би умови отримання та повернення кредиту, форму повернення, розмір відсоткової ставки, графік сплати, права та обов'язки. Кредитні відносини аграрного сектора характеризують якісно новий рівень розвитку економіки, коли виробничому процесу передують кредит, кредитна операція, яка дає змогу завчасно визначати обсяги виробництва та умови реалізації продукції на певному ринку» [38, с. 209].

Значна кількість науковців досліджували і продовжують досліджувати банківське кредитування підприємств АПК, проте трактування дефініції «банківське кредитування підприємств АПК» до кінця не розкрито, в переважній більшості досліджень сутність пояснюється складовими частинами даного поняття, комплексне твердження не наводиться. Для точнішого визначення вищезазначеного поняття, варто провести його морфологічний аналіз.

Бабич Ю.А. звертає увагу на те, що: «слово кредит (kreditumy) у перекладі з латинської означає дім, позика, довіра. Кредит є економічною категорією, його виникнення пов'язане із розшаруванням первісного суспільства на бідних і багатих, а також становленням товарно-грошових відносин. Спочатку кредит надавався в 10 натуральній формі для задоволення потреб і сплати боргів. У ході розвитку товарно-грошових відносин кредит здобув грошову форму» [7, с. 155].

Поняття «кредит» висвітлюється в працях вітчизняних і зарубіжних

авторів: А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. Ло, Г. Маклеод, Азаренкова Г.М., Аранчій В.І., Масюк Ю.В., Бабич Ю.А., Кириченко О.А., Колотуха С.М., Радченко Н.Г. Манжос С.Б., М. Туган-Барановський та інші.

В економіці досліджують дві ключові теорії кредиту: натуралістичну і капіталотворчу. Яскравими представниками натуралістичної кредиту теорії були класики політичної економії А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. Міль.

Туган-Барановський М.І. в своїх працях акцентував увагу на наукових поглядах А. Сміт, і Д. Рікардо, які вважали: «що об'єктом кредиту є не позичковий капітал, а капітал у його речовій формі. Гроші, які позичаються, - це лише технічний засіб перенесення реального капіталу від одного економічного агента до іншого для використання фактично наявного капіталу; кредит не створює капітал, він тільки визначає, як цей капітал буде застосований» [72, с. 195].

Чухно А.А. зазначає, що: «серед українських вчених активним прихильником натуралістичної теорії кредиту є Л. В. Федорович. Розглядаючи походження й економічне значення кредиту, вчений, з одного боку, визначає, що кредитні відносини виникли внаслідок еволюції виробництва й обміну, а з іншого – наголошує, що кредит лише доповнює грошовий обіг» [60, с. 246].

Засновником капіталотворчої кредиту теорії був англійський економіст Дж. Ло. він наголошував на тому, що: «кредит не залежить від процесу відтворення, і відіграє важливу роль у розвитку економіки. Поняття кредиту поєднувалося з грошми й багатством. На думку Ло, за допомогою кредиту можна залучити і привести в рух усі невикористані виробничі можливості, створити багатство й капітал» [18, с.117].

Поддерьогін наголошує на тому, що: «суть капіталотворчої теорії кредиту визначається основними положеннями кредит, як і гроші, є безпосередньо капіталом, а тому розширення кредиту означає нагромадження капіталу; банки – це не посередники у здійсненні кредитних операцій, а фабрики кредиту, творці капіталу; активні операції є первинними

щодо пасивних; кредит відіграє домінуючу роль у розвитку економіки [62, с.197].

В свою чергу, Г. Маклеод: «висунув нові обґрунтування капіталотворчої природи кредиту. На відміну від Дж. Ло він стверджував, що кредит не створює капітал, а сам є капіталом, причому продуктивним, оскільки дає прибуток у вигляді процента» [50, с.48].

Вчені українські, які підтримували капіталотворчу теорію кредиту, намагались насамперед з'ясувати підґрунтя виникнення і суть такого економічного феномена. Так, М. І. Туган-Барановський наголошував на тому, що: «без сумніву, кредит розвиває продуктивні сили країни і являє собою великий крок вперед в плані організації товарного обміну. Кредитний обмін являє собою таке ж удосконалення обміну, як і грошовий по відношенню до натурального»[72, с. 286].

В додатку А проаналізуємо погляди різних науковців відносно трактування сутності кредиту.

Проаналізувавши додаток А вважаємо за необхідне здійснити систематизацію зазначеного, а також запропонувати дещо точніше трактування даної категорії.

Отже, ми вважаємо, що кредит – це економічні відносини між позичальником і кредитором з метою отримання у тимчасове користування капіталу позичкового в грошовій чи товарній формі на умовах платності, строковості повернення та цільового використання.

Рогов В.Г. акцентує увагу на тому, що: «вітчизняна банківська система через запровадження прогресивних механізмів кредитування аграрних підприємств відіграє важливу роль у безперервності відтворювального процесу і розвитку підприємницької діяльності в АПК. Об'єктивна необхідність використання кредитних відносин в аграрній сфері економіки пов'язана з особливостями сільськогосподарського виробництва, нерівномірністю руху обігових коштів підприємств, значними відхиленнями потреби в оборотних коштах, від їхньої фактичної наявності» [65, с. 194].

Коробов М.Я під банківським кредитуванням підприємств аграрних розуміє: «економічні відносини з приводу забезпечення аграрних підприємств пріоритетним джерелом фінансування на умовах зворотності, платності, забезпеченості, строковості та цільового використання, що супроводжуються специфічними особливостями, притаманними аграрним підприємствам» [45, с. 215].

Сукупність специфічних особливостей, котрі притаманні аграрним підприємствам представлені на рисунку 1.1.

Рис. 1.1. Сукупність специфічних особливостей притаманних аграрним підприємствам.

Розглянемо детальніше сутність поняття агропромисловий комплекс проаналізувавши різні погляди науковців відносно даного поняття.

Швайка Л.А. визначає агропромисловий комплекс (АПК) як:

«найбільший міжгалузевий комплекс, який об'єднує кілька галузей економіки, спрямованих на виробництво та переробку сільськогосподарської сировини і отримання з нього продукції, яка доводиться до кінцевого споживача. На його думку, АПК - це сукупність галузей економіки країни, що включає сільське господарство і галузі промисловості, тісно пов'язані із сільськогосподарським виробництвом, які здійснюють перевезення, зберігання, переробку сільськогосподарської продукції, постачання її споживачам, та забезпечують сільське господарство технікою, хімікатами і добривами, обслуговують сільськогосподарське виробництво» [80, с. 360].

Г. Н. Климко стверджує, що: «АПК - це вертикально інтегрована і скоординована сукупність галузей і підприємств, зайнятих виробництвом продовольства, продуктів з сільськогосподарської сировини, їхнім зберіганням, переробкою і доведенням до споживача» [60, с. 350].

В свою чергу, А. А. Чухно говорить про те, що: «АПК є не лише сукупністю галузей і окремих підприємств загального організаційно-технологічного ланцюга, пов'язаних між собою модифікованими економічними відносинами. Його формування є загальнонаціональною, а в багатьох випадках і міжнародною координацією виробництва й реалізації великої групи споживчих товарів, насамперед продовольства та товарів, які прямо пов'язані з сільським господарством» [60, с. 295].

Дадашев Б.А. наголошує на тому, що: «АПК виконує притаманні йому функції за наявності науково обґрунтованої галузевої структури, до якої входять три основні сфери:

- виробництво засобів виробництва для сільського господарства та його виробничо-технічне забезпечення (тракторне і сільськогосподарське машинобудування, виробництво мінеральних добрив, капітальне будівництво в АПК тощо);

- безпосередньо сільське господарство;

- галузі, що забезпечують заготівлю, транспортування, переробку сільськогосподарської продукції і доведення її до споживача (легка, харчова,

м'ясна, молочна, борошно-круп'яна і комбікормова галузі, торгівля продовольчими товарами)» [24, с. 142].

Враховуючи вищенаведене вважаємо необхідним дослідити сутність та особливості кредитування агропромислового комплексу рисунок 1.2.

Особливістю господарства сільського, яка зумовлює збільшення ролі кредитування банківського, є його значна кредитомісткість. Враховуючи усю специфіку існування підприємств комплексу агропромислового доцільно відзначити, що не можуть вони повноцінно розвиватися без залучення зовнішніх додаткових ресурсів фінансових, насамперед у виді кредитів, як короткострокових, так і довгострокових, це дасть змогу забезпечити гарні умови функціонування.

Рис. 1.2. Сутність та особливості кредитування агропромислового комплексу.

Масюк Ю.В. та Бровко Є.І. стверджують, що: «на початку виробничого процесу в період проведення комплексу весняно-польових робіт спостерігається поступове наростання потреби сільськогосподарського підприємства в кредитних коштах, взимку потреба в коштах різко падає. Створення для сільськогосподарських підприємств позичальників реальних можливостей залучення додаткових коштів у періоди збільшення потреби в них сприяє результативності його діяльності. Своєчасне надходження кредитів є запорукою успіху виробничого процесу, а затримка або несвоєчасне надходження коштів може призвести до зриву виробничого процесу» [15, с. 205].

Андрійчук В.Г. стверджує той факт, що: «аграрні підприємства повинні володіти значними коштами для покриття своїх сезонних витрат. Покривати ці витрати можна за рахунок власних коштів, які вилучаються з обігу на тривалий період часу, що є економічно не обґрунтовано, або ж використовувати для цього позичені кошти, тобто кредити» [4, с. 189].

Артем'єва О.О. впевнена в тому, що: «головна передумова динамічного розвитку банківського кредитування агросфери – забезпечення повернення кредиту за умови дотримання прав кредиторів та позичальників. Неповернення кредитів аграріями нині зумовлене різними причинами, основні з яких, як зазначалося, висока ризикованість ведення господарської діяльності в галузі, стійкий, накопичений упродовж багатьох років дефіцит фінансових ресурсів у переважної більшості сільськогосподарських товаровиробників, несвоєчасне отримання ними банківських кредитів і, відповідно, їх неефективне використання та брак коштів для розрахунків за цими кредитами, значний вплив суб'єктивних чинників на процес прийняття рішення про видачу кредитів тощо» [6, с. 13].

Ключовим фактором, який має вплив на організацію відносин кредитних в секторі аграрному економіки, є багатогалузевий характер діяльності сільськогосподарської. Зазначимо, ключовою передумовою отримання кредиту виступає прибутковість підприємства.

Ісаян А.М. стверджує, що: «банки мають бути впевненими, що позичальник спроможний сплатити кредит. На жаль, низька прибутковість, чи навіть збитковість сільськогосподарських підприємств ставить під сумнів можливість отримання кредитних ресурсів. Проте, якщо підприємство займається, скажімо, двома видами діяльності, варто при визначенні кредитоспроможності позичальника враховувати рентабельність виробництва не загалом, а за окремими видами сільськогосподарської продукції» [33, с. 263].

Якщо аграрний товарний працівник отримує кредит для розширення виробництва рентабельної продукції, банк може бути зацікавлений у наданні кредиту даному клієнту, за умови його використання, що при використанні кредитних ресурсів у цьому випадку можна сплатити кредит і мати можливість через його додаткові прибутки.

Дем'яненко М.Я. звертає увагу на те, що: «для адаптування кредитної системи до умов сільського господарства важливе значення має встановлення об'єктивних процентних ставок, а також термінів повернення кредитів. Ця вимога пов'язана з особливостями ведення аграрного виробництва, коли більшість технологічних операцій повинні виконуватися у конкретно встановлені строки. Наступна вимога пов'язана з поверненням кредитів. Сезонність виробництва й уповільнений обіг авансових коштів вимагають подовження періоду використання кредитних ресурсів» [27, с.245].

Отже, підсумовуючи вищенаведене наголосимо на тому, що в сучасних умовах аграрні підприємства є стратегічно важливими галуззю для України, що задовольняє безпеку продуктову країни. Це галузь, стан якої прямо пропорційний кількості грошей, вкладених у її розвиток. В даний час банківські позики є єдиним джерелом для забезпечення потреб сільськогосподарських виробників у кредитних ресурсах. З їх допомогою відбувається збалансування потреби в капіталі з наявними власними коштами.

1.2 Сучасний стан банківського кредитування аграрних підприємств в Україні.

Агропромисловий комплекс є базовим сектором народного господарства України, тому для забезпечення його ефективного функціонування необхідні значні інвестиційні ресурси та відповідне кредитування. В Україні кредитування аграрних підприємств комерційними банками в сучасних умовах стало складніше із причини недостатньої їхньої дохідності, незначної віддачі на капітал вкладений та ліквідності низької майна. Проблема відносно забезпечення кредитного АПК виступає є однією із найбільш актуальних в даний час розквіту економіки держави.

Хрущ Н.А. стверджує, що: «банківське кредитування для вітчизняних аграрних підприємств є найпоширенішим, але аж ніяк не найдешевшим способом залучення фінансових ресурсів. Переважна частина підприємств аграрної сфери наразі не має доступу до банківських кредитів. За підрахунками інвестиційного фонду European Fund for Southeast Europe, український аграрний сектор недоотримує кредитних ресурсів на суму 8,7 млрд дол. США, при цьому загальний попит на аграрні кредити в Україні, за підрахунками експертів, сягає 12,0 млрд дол. США» [77, с. 179].

Бабич Ю.А. вважає, що: «показники ефективності кредитування української аграрної сфери знаходяться на дуже низькому рівні порівняно з аналогічними показниками США, вітчизняний аграрний сектор одержує у 15 разів менше кредитних ресурсів у розрахунку на одиницю виготовленої валової аграрної продукції; у 24 рази менше отримує кредитів на 1 га землі сільськогосподарського призначення, ніж сільськогосподарські підприємства США» [7, с. 158].

Українським банкам комерційним надавати кредити не вигідно підприємствам аграрним через більший, ніж в галузях інших, рівень ризиків. Також розвиток кредитних послуг у сільськогосподарському секторі заважає нерозвиненість ринку землі, що унеможлиблює використання його в якості

застави під позики, висока амортизація основних фондів у галузі, недосконалий механізм захисту кредиторів, відсутність ефективного страховий захист та інше. Таким чином, традиційне банківське кредитування, яке в інших країнах розглядається як основний інструмент фінансування потреб сільськогосподарських товаровиробників, використовується в Україні в недостатній кількості.

Азаренкова Г.М. надає інформацію про те, що: «найбільшим кредитором аграрної сфери України, як за обсягом, так і асортиментом кредитних послуг, є комерційні банки. Банківське кредитування у системі фінансової підтримки вітчизняного аграрного виробництва забезпечує 25–26 % фінансових ресурсів і знаходиться на другому місці після внутрішнього самофінансування, що становить 56–57 %, 12 % – це особисті заощадження фермерських господарств, і 5 % дають кошти постачальників ресурсів та переробних підприємств» [3, с. 230].

Сільськогосподарське виробництво є кредитоємною галуззю, і його функціонування без кредитних ресурсів в даний час практично неможливе. Це пов'язано зі специфікою галузі: сезонністю виробництва та значною тривалістю виробничого процесу, значною залежністю від кліматичних умов та застарілою матеріальною базою, високою фондомісткістю та відносно низькою віддачею активів, нерівномірністю обороту та відсутністю вільних фінансових ресурсів.

Содома Р.І. стверджує, що: «значення кредитів у фінансуванні аграрних товаровиробників, як свідчить зарубіжний досвід, особливо збільшилося у 60-70 роки ХХ століття, і в деяких західноєвропейських країнах їх частка в аграрному капіталі наблизилася до 50 %. До країн з найбільшою часткою позичкового капіталу в основному капіталі аграрного виробництва належать такі країни, як: Англія та Німеччина – близько 50 %, Франція – понад 40 %, Італія та Бельгія – понад 30 %. Загалом у країнах Європейського Союзу 40 % господарств повністю залежать від залучення позичкових коштів, і лише 25 % фермерських господарств обходиться без

банківських кредитів» [69].

Для подальшого дослідження пропонуємо детальніше розглянути класифікацію банківського кредитування аграрних підприємств рисунок 1.3.

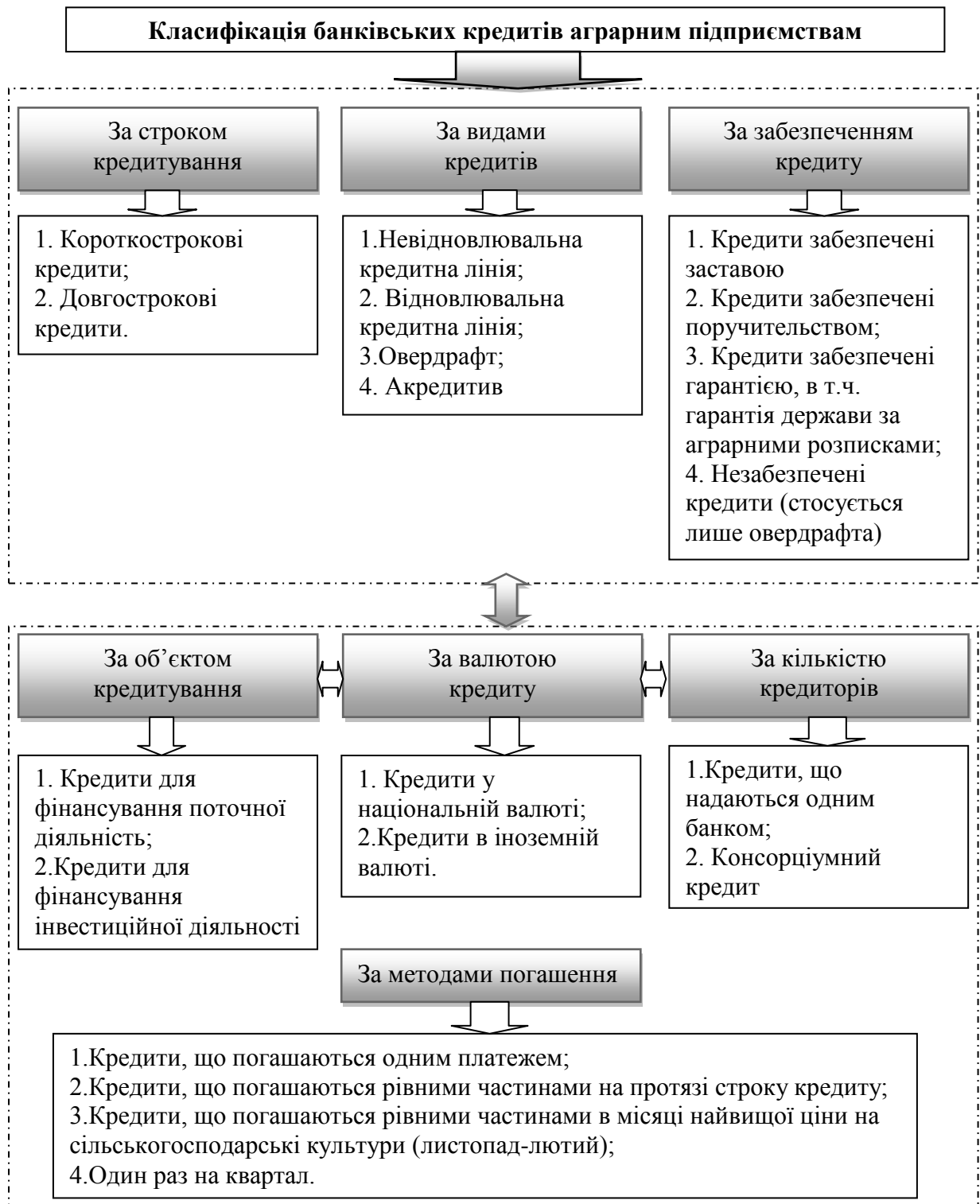

Рис. 1.3. Класифікація банківських кредитів аграрним підприємствам.

На думку Павловської О.В.: «однією з особливостей кредитування

підприємств АПК є своєрідність застави, що надається як забезпечення за кредитом. Тому найбільше особливість кредитування підприємств АПК відображається в класифікаційній ознаці за забезпеченням, адже до традиційних видів заставного майна таких, як рухоме та нерухоме майно, додаються ще й специфічні – велика рогата худоба, майбутній урожай, аграрні розписки. Найбільш популярною є застава техніки, але через матеріальну зношеність, довгий строк та інтенсивність експлуатації, банки відмовляються брати їх в заставу. Необхідно зазначити, що на сьогодні велика увага приділяється банками використанню майбутнього урожаю як застави» [61, с. 274].

Це насамперед, пов'язано, із відсутністю у підприємств сільськогосподарських застави ліквідної, котра б відповідала умовам установи банківської.

При цьому ефективної програми кредитування аграрного підприємства із використанням як основної застави майбутнього врожаю немає. Якщо майбутній урожай і залучається, то переважно як додаткова застава.

Гудзь О.Є. наголошує: «в умовах імпортозаміщення аграрні кредити все більше затребувані сільськогосподарськими товаровиробниками. Але чим сильніше попит на кредити, тим обережніше поведуть себе банки: агросектор – це ризикований ринок, тому більшість комерційних банків неохоче кредитують його представників. Багато банків готові надавати кредит на розвиток сільського господарства тільки своїм або перевіреним клієнтам з позитивною кредитною історією. Новоствореним сільгосппідприємствам отримати кредит у комерційному банку на розвиток агробізнесу практично неможливо» [23, с. 87].

Аранчій В.І та Зоря І.І. акцентують увагу на тому, що: «банки для оцінювання ризиків кредитування агробізнесу використовують нові методики і різні інструменти, що дозволяє значно економити час і виконати оцінку максимально точно. Крім використання набору економічних індикаторів здійснюється комплексний аналіз і проводиться оцінка

індикаторів виробничої діяльності агропідприємства за декілька років. У процесі аналізу порівнюється певний економічний індикатор даного сільгосп підприємства з відповідними індикаторами аналогічних сільгосп підприємств, що працюють на ринку. Ураховуючи, що фінансова звітність українських агропідприємств не завжди якісно підготовлена, менеджери використовують механізми внутрішньої перехресної перевірки даних. Використовується інноваційний підхід до побудови помісячних фінансових потоків на наступний рік на основі технологічних карт. Цей підхід дозволяє комплексно оцінити історичні дані і дати прогноз на майбутній період завдяки максимальній формалізації і автоматизації роботи з історичними даними» [5, с. 123].

На рисунку 1.4. представлений перелік комерційних банків, котрі пропонують найвигідніші умови кредитування та підтримки аграрного сектору.

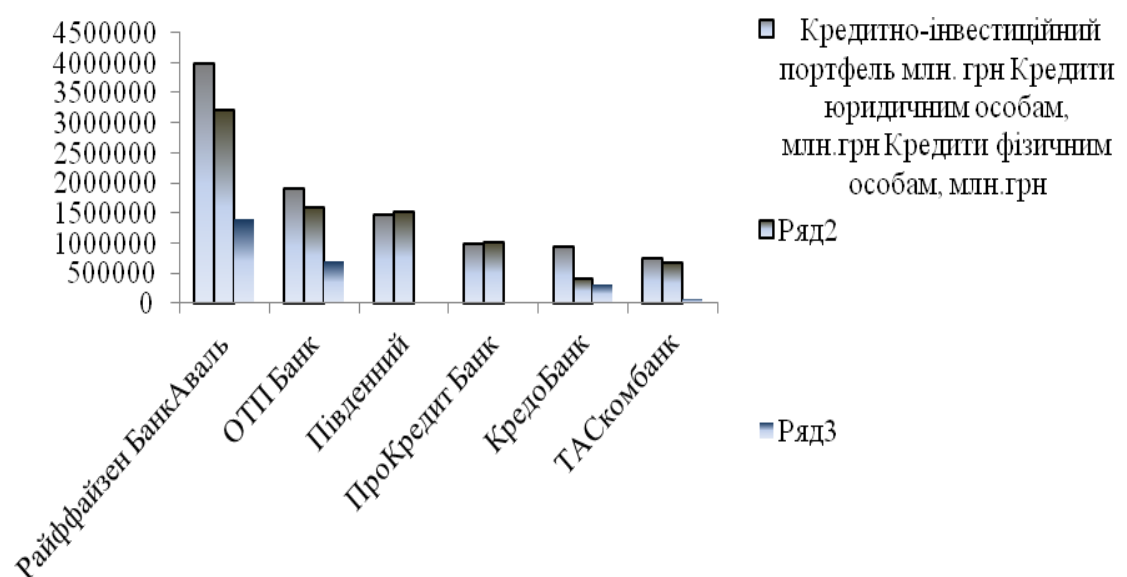

Рис. 1.4. Перелік комерційних банків, котрі пропонують найвигідніші умови кредитування та підтримки аграрного сектору.

Слід зазначити, що на сьогодні основним локомотивним кредитуванням є малі та середні сільськогосподарські підприємства, оскільки якість кредитного портфеля в цьому сегменті вища, ніж, наприклад, якість

кредитного портфеля корпоративних клієнтів. В даний час банки знайдені в процесі посилення процесу прийняття рішень щодо кредитування малих та середніх сільськогосподарських підприємств. Банки полегшують вимоги до аналізу управлінської звітності, скорочують час на обробку заявок на позики.

В сучасних кризових умовах господарювання відношення аграріїв до кредитів досить скептичне. Результати опитування показали, що 58% сільгоспвиробників не приваблюють кредити, вони розраховують тільки на власні можливості. Водночас 42% аграріїв, котрих приваблюють кредити, повідомили, що або працюють за овердрафтом, або залучають товарні кредити [48].

За твердженням Гудзь О.Є.: «слід зазначити, що сучасний рівень ефективності використання кредитних коштів в аграрній сфері переважно низький, внаслідок неспроможності підприємств застосовувати сучасні технології виробництва, маркетингу, фінансового менеджменту» [20, с. 89].

На думку В. П. Мироненко та А. М. Москаленко: «проблема зменшення грошових надходжень і ефективності діяльності – ті чинники, які не дають змоги підвищити платоспроможність господарств та їх фінансові можливості. Особливо несприятливим фактором є щорічні коливання цін на сільськогосподарську продукцію, рівень грошової виручки залишається недостатнім для повних розрахунків. Це позбавляє потрібних коштів, зменшує можливості їх залучення. Іншою причиною є необґрунтоване використання залучених ресурсів. Господарства і досі залучають та використовують отримані засоби для фінансування виробництва збиткових видів продукції» [55, с. 123].

З огляду на це Сомик А.В. стверджує той факт, що: «сільськогосподарські товаровиробники потребують встановлення невисокого розміру плати за користування кредитними ресурсами. Така вимога спричинена низькою прибутковістю сільськогосподарського виробництва порівняно з іншими видами економічної діяльності національного господарства, а відповідно – й неспроможністю сплачувати

кредитору ринковий відсоток за одержаний кредит. При цьому, з огляду на високоризикованість галузі, банки при кредитуванні сільськогосподарських підприємств встановлюють найвищі відсоткові ставки» [70, с. 56].

Незважаючи на значні темпи зниження процентних ставок за останні роки, для більшості сільськогосподарських товаровиробників ставки, за якими банки надають кредити, є високими, що створює суттєве навантаження на фінансовий стан підприємств.

С. М. Колотуха та К. М. Мельник пропонують: «удосконалити механізм визначення процентних ставок за кредит, пов'язуючи розмір ставок з технологічною особливістю ведення сільськогосподарського виробництва та періодом надходження виручки за реалізовану продукцію» [41, с. 66].

М. Я. Дем'яненко вважає, що: «зниження процентних ставок найбільше пов'язане з ризикованістю сільськогосподарського виробництва. Однією з умов зниження ризиків комерційних банків при кредитуванні є більш активне впровадження страхування ризиків» [26, с. 28].

Гудзь О. Є. зазначає, що: «аграрні підприємства, які користуються послугами комерційних банків, більшою мірою схильються до страхування виробництва чи майна. Дві третини сільськогосподарських підприємств страхує своє виробництво тільки від стихійного лиха, катаклізмів та пожеж. Проте однією з умов зниження ризиків комерційних банків при кредитуванні є активніше впровадження страхування кредитних ризиків. Науковець також звертає увагу на недостатній розвиток страхування кредитів на українському кредитному ринку. Головною причиною цього є висока вартість таких послуг, складність процедури оформлення страхового договору, відсутність страхового аудиту та інформації про діяльність страхових компаній, кваліфікованих спеціалістів зі страхування ризиків» [22, с. 87].

Проблеми в національній економіці і особливо у фінансовому секторі зробили безпосередній вплив на сегмент агрострахування. Незначні обсяги страхування озимих культур, в основному, пояснюються недостатністю фінансових ресурсів у виробників сільськогосподарської продукції. Багато

респондентів-страховиків відзначили, що більшість виробників відмовлялися від укладення договорів страхування через фінансові проблеми.

Ковальчук Н.О. зазначає, що: «кредитні відносини, в яких відстоюється ідея «дорогих» грошей та уніфікація кредитних відносин для всього національного господарства, без урахування особливостей аграрного сектору, для сільського господарства неприйнятні, передовсім тому, що ця галузь без державної підтримки нормально існувати не зможе. Останнє доведено багаторічним досвідом розвинутих країн, де сільське господарство вважається еталоном. Тому необхідно знайти інші шляхи вирішення цієї проблеми – запроваджувати механізми, які б враховували реальну ситуацію і були обґрунтованими» [40, с. 93].

Фінансове забезпечення кредитування сільськогосподарських товаровиробників не може здійснюватись тільки на засадах комерційного розрахунку. Необхідною також є підтримка держави стосовно кредитного фінансування сільськогосподарських товаровиробників. Така підтримка в Україні здійснюється за рахунок стимулювання застосування банками пільгових кредитних ставок.

За роки незалежності держава не створила досконалого механізму кредитування села. Ця проблема вирішується незначною мірою лише частковою компенсацією з державного бюджету процентних ставок за позиками комерційних банків, і лише для великих фермерів, і не вирішує її в цілому.

Як зазначає Радченко Н.Г.: «специфікою кредитування невеликих господарств виступає те, що вони звертаються скоріше в будь-який кредитний союз, до партнерів або сусідів, ніж у комерційний банк. Це обумовлюється, як правило, більш простою процедурою одержання кредиту, незначними додатковими витратами або їхньою відсутністю взагалі, часто більш низькою ставкою по кредиту, а головне – необов'язковістю кредитного забезпечення у вигляді застави. Для банків невеликі господарства також звичайно є менш важливими клієнтами, ніж великі сільськогосподарські

підприємства, що беруть значні суми кредитів» [64, с. 91].

1.3. Державна підтримка кредитування аграрних підприємств

Державна підтримка виступає ключовою частиною політики аграрної у контексті регулювання балансу фінансового галузі, в основі якого кредитування є суттєвим. Ресурси кредитні важливі для переважно сезонного виробництва аграрного, а труднощі із їх отриманням через мережу банків комерційних зумовлюють необхідність стимулювання державного, що має різні механізми і форми.

Ключові проблем підтримки державної підприємств аграрних в Україні представлені на рисунку 1.5.

Рис. 1.5. Ключові проблем державної підтримки аграрних підприємств в Україні.

Дана проблематика обумовлена тим, що програми підтримки бюджетної в Україні потерпають від недофінансування постійного; а також, правила бюджетних коштів розподілу за відповідними програмними підтримками найчастіше затверджуються на основі щорічній та часто переоформлюються із року в рік. Також, важливо зазначати прояви корупційні, наявність обмежень і ускладнень.

Гудзь О.Є впевнений, що: «створення конкурентоспроможного аграрного виробництва без втручання держави в сільське господарство неможливе, оскільки існують фактори, які з однієї сторони виступають особливостями сільського господарства та знижують його привабливість для інвесторів» [20, с. 87].

Важливою складовою державної підтримки сільського господарства виступає їх фінансова підтримка, націлена на фінансове забезпечення їх діяльності. Одним із найбільш дієвих серед використовуваних державою заходів фінансового регулювання розвитку сільського господарства є кредитування рисунок 1.6.

Фаюра Н. Д. акцентує увагу на тому, що: «державна підтримка в Україні набула статусу пріоритетної та декларується у багатьох нормативно-правових актах. Проте механізм державної підтримки кредитування аграрних товаровиробників часто змінюється, найчастіше не маючи узгодженого цілеспрямованого характеру. Це свідчить про недостатнє обґрунтування участі держави у регламентуванні функціонування механізму кредитування сільськогосподарських виробників» [74, с. 178].

Рис. 1.6. Ключові елементи державної фінансової підтримки аграрних підприємств.

В системі підтримки державної кредитування пільгове займає особливе місце. Для підприємств аграрних компенсацію часткову ставки відсоткової за кредитами банків затверджено у 2000 р. враховуючи критичний стан із неповерненням кредитів внаслідок стагнації виробництва. На початку програми кредитування ґрунтувалися на виробничих витратах. Потім, починаючи з 2004 року (Постанова КМУ № 184 від 18.02.2004 р.), пільгові позики, що надаються ресурсам за допомогою механізму здешевлення коротко- та довгострокових позик. Сучасний механізм пільгового кредитування формується з 2015 року згідно з Постановою КМУ «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в АПК шляхом здешевлення кредитів» від 29.04.2015 р. № 300, за якою функціонує програма бюджетна КПКВК 2801030 «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів» з обсягом підтримки на рівні 300 млн грн. Постановою КМУ № 267 від 6.04.2016 р. розширено коло позичальників, які мають право отримувати компенсацію процентної ставки за позики в агропромисловому комплексі. Ця можливість також надається підприємцям індивідуальним.

Державна підтримка кредитування здійснюється за програмами компенсації кредитної ставки, видачі кредитів фермерам, кредитування лізингових та інтервенційних фондів. Механізм прямого пільгового кредитування діє з 2000 року. Відновлено його було в 2015 році відповідно до Постанови КМУ № 300 від 29.04.2015 р., де в п. 4 зазначено, що підлягають компенсації відсоткові ставки за кредитами, накопиченими для покриття витрат (у Постанові наводиться їх перелік). Постановою КМУ № 267 від 6.04.2016 р. розширено перелік позичальників.

Гудзь О.Є. зазначає, що: «у 2007 р. відшкодування відсоткової ставки надавалося сільськогосподарським підприємствам на обсяги використаних ними протягом року кредитних ресурсів. Встановлена нова верхня гранична межа відсоткової ставки банків як умова, при якій поширюється механізм здешевлення відсоткової ставки по залучених кредитах не вище 18 % річних у національній валюті, й 12 % річних – в іноземній валюті, а по

середньострокових кредитах вона не повинна перевищувати 17 % річних у національній валюті та 11 % річних - в іноземній валюті» [22, с. 61].

Також Гудзь О.Є. наводить інформацію про те, що: «у 2009 р. розширено перелік цільового використання кредитів для аграрних підприємств та обмежено напрями використання коштів для сільськогосподарських підприємств на поточні витрати. Право на одержання пільгових банківських кредитів набули переробні підприємства» [21, с. 11].

Хрущ Н.А та Приступа Л.А. зазначають, що: «на відміну від механізму кредитування за пільговою схемою 2010 р., в 2011 р. був запропонований диференційований підхід до розміру часткової компенсації для сільськогосподарських товаровиробників, зернозаготівельних і зернопереробних підприємств – 70% облікової ставки НБУ, а для інших підприємств аграрної сфери – до 50 %» [77, с. 180].

Фаюра Н.Д. звертає увагу на те, що: «такі зміни механізму кредитної політики держави щодо сільського господарства свідчать про його удосконалення, але їх частота вказує на нестабільність державної підтримки кредитування. Зокрема, банки, які були задіяні у програмах кредитування сільського господарства, відзначались гіршими фінансовими результатами діяльності, ніж ті, що не брали в них участі. Сучасна система аграрного кредитування в Україні характеризується поєднанням ринкового і пільгового механізмів кредитування. При чому пільговий механізм кредитування аграріїв здійснюється за спеціальними програмами, спрямованими на підвищення ефективності аграрного виробництва» [74, с. 179].

Порядок використання коштів Державного бюджету для зменшення вартості сільськогосподарських позик затверджується Кабінетом Міністрів. Він регулює такі основні питання: умови отримання компенсації за дешевші позики; обмеження процентних ставок, за якими можуть надаватися пільгові позики; об'єкти пільгового кредитування; порядок та умови документування руху пільгових позик; звітність.

Чорнобай О. доводить до відома той факт, що: «процедура часткової компенсації комерційним банкам кредитної ставки за надані аграрним підприємствам пільгові кредити є досить громіздкою. Вона включає велике

коло учасників та складну процедуру оформлення пільгових кредитів, яка утруднює доступ аграрних підприємств до кредитних ресурсів» [79, с. 209].

Стосовно стану держаної підтримки аграрного сектору України на 2020 рік наголосимо на тому, що урядом ухвалено постанову, котра регламентує напрямки державної підтримки АПК у 2020 році. Йдеться про програму 1201150 «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників». Вона передбачає 4,2 млрд грн за 5 напрямками: [29].

Постанова регламентує: «здешевлення кредитів –1,5 млрд. грн. Це надасть доступ аграрним підприємствам до пільгових кредитів та зменшить їх вартість до 5%. Кредити виділятимуться на придбання землі, поточні та капітальні інвестиції та на розвиток тваринництва. Для оптимізації програми підтримки та забезпечення прозорості буде запроваджене обмеження за кредитами – до 15млн грн на 1 суб'єкт в тваринництві, до 5 млн. грн. – на 1 суб'єкт на придбання землі та інші види кредитів; один клієнт – 1 уповноважений банк; компенсація не надаватиметься учасникам Доступні кредити 5,7,9 % програми» [29].

Підтримка галузі тваринництва - 1 млрд грн. держава продовжуватиме відшкодовувати вартість засобів, що фінансуються за рахунок позикових банківських позик. Також буде доплата за різницю в частковому відшкодуванні або компенсації, не виплаченому в 2019 році. Відшкодування вартості племінних (генетичних) ресурсів, тваринницьких приміщень, субсидій для існуючих бджолосімей. За результатами програми передбачається ввести в експлуатацію понад 100 тваринницьких ферм та комплексів, створити 1700 додаткових робочих місць, збільшити продуктивність корів на 1,5%, сільськогосподарське виробництво молока - на 0,5% та м'яса - на 0,5%. Дешевша компенсація машин та обладнання вітчизняного виробництва - 1 млрд грн. Це відшкодування невикраденої підтримки у 2019 році та збільшення продажів вітчизняного обладнання з 15% у 2020 р. Очікувані доходи від податків та зборів у 2020 р. Від учасників програми та суміжних галузей становитимуть близько 2342,3 млн. грн., з них понад грн. 550 мільйонів. - це податки з фонду оплати праці [29].

Програма розвитку фермерського господарства та кооперативів - 400 млн грн. Це часткове відшкодування витрат, пов'язаних із наданням дорадчих послуг - 10 млн. грн. та фінансова підтримка сільськогосподарських кооперативів - 30 млн. грн. збільшити кількість об'єктів місцевої переробки сільськогосподарської продукції та підвищити рівень зайнятості сільського населення. На фінансову підтримку розвитку фермерських господарств буде витрачено 185 млн. грн, а сімейним фермам - 215 млн. грн через механізм доплати на користь застрахованих осіб. Додаткова виплата буде здійснена за райони, які не виплачуються в 2019 році. Підтримка в цій галузі спрямована на збільшення кількості місцевої переробки сільськогосподарської продукції, підвищення рівня зайнятості сільського населення, підвищення рівня знань та навичок сільське населення у сільськогосподарській діяльності. Підтримка садівництва, виноградарства та хмелярства - 400 млн грн. Це часткова компенсація витрат на посадку плодово-ягідних культур, винограду та хмелю, будівництво холодильників та приміщень для заморозки плодово-ягідної продукції, придбання ліній з переробки фруктів, обладнання для сушіння фруктів. Також - компенсація вартості насаджень у межах 90% та складських та переробних приміщень - до 30%, розподіл платежів на паритетних засадах раз на рік, обмеження суми підтримки - до 50 млн. Грн. один суб'єкт господарювання, включаючи пов'язані сторони. Отже, підсумовуючи вищезазначене, ми наголошуємо, що специфіка сільськогосподарського виробництва вимагає їх державної підтримки, зокрема через механізм пільгового кредитування. Однак сучасні підходи до державного стимулювання пільгових позик не є історично послідовними, цілісними та ефективними [29].

Отже, існує об'єктивна необхідність вдосконалення як теоретичної, так і методологічної бази реалізації державної підтримки сільськогосподарського кредитування загалом, а також вдосконалення організаційно-економічного забезпечення механізму кредитування. Сьогодні держава повинна розглянути можливі механізми спрощення процедури кредитування сільськогосподарських товаровиробників та врахування найкращого досвіду європейських країн у створенні сприятливих умов для розвитку аграрного

бізнесу.

Висновки до розділу 1.

1. Потреба в ефективному розвитку кредитування банківського підприємств АПК пояснюється, в першу чергу, тим, що за умов дестабілізації економіки, саме АПК надає змогу вирішувати проблеми безпеки продовольчої, генерувати надійне джерело надходжень бюджетних і міцний виробничо-економічний потенціал з метою розвитку територій сільських.

2. Кредит – це відносини економічні серед позичальника і кредитора із ціллю отримання в користування тимчасове капіталу позичкового у формі грошовій або товарній на умовах платності, строковості повернення і використання цільового.

3. Під банківським кредитуванням підприємств аграрних слід розуміти відносини економічні з питань забезпечення підприємств аграрних потрібним джерелом фінансування що ґрунтується на умовах зворотності, забезпеченості, строковості платності, і використання цільового, що пов'язано з особливостями специфічними, притаманними підприємствам аграрним.

4. Вітчизняним банкам комерційним надавати не вигідно позики підприємствам сільськогосподарським через набагато вищий ступінь ризику, ніж в галузях інших. Також розвитку послуг кредитних у секторі сільськогосподарському заважає нерозвиненість ринку землі, що унеможливує використання його в якості застави під позики, висока амортизація основних фондів у галузі, недосконалий механізм захисту кредиторів, відсутність ефективного страховий захист та інше. Таким чином, традиційне банківське кредитування, яке в інших країнах розглядається як основний інструмент фінансування потреб сільськогосподарських товаровиробників, використовується в Україні в недостатній кількості.

5. Забезпечення фінансове кредитування товаровиробників сільськогосподарських не можливо здійснювати лише на засадах розрахунку комерційного. Важливою також виступає державна підтримка відносно

фінансування кредитного товаровиробників сільськогосподарських. Дана підтримка в Україні реалізується за рахунок стимулювання використання банками пільгових ставок кредитних.

б. Сучасна система кредитування аграрного в Україні описується перетином ринкового та пільгового кредитування механізмів. За таких умов механізм пільговий кредитування аграріїв реалізується за програмами спеціальними, направленими на покращення ефективності виробництва аграрного.

РОЗДІЛ 2. ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТА ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Агро-Овен».

ТОВ «Агро-Овен» є самостійною юридичною особою, що господарює з 1998 року. Товариство має власний баланс, розрахунковий та інші рахунки в установах банківських, печатку із власною назвою, фірмові бланки, штамп, та інші реквізити.

Ключовою метою діяльності підприємства виступає отримання прибутку за рахунок провадження фінансово-господарської і іншої діяльності у визначеному порядку, а також за умов, окреслених діючим законодавством та статутом.

ТОВ «Агро-Овен» займає лідируючі позиції серед виробників якісних продуктів свинини, яловичини, м'яса бройлерів, картоплі в Дніпропетровській області і Україні, а також є одним із перших підприємств в сільськогосподарському бізнесі: із лютого 1998 року значний колектив підприємства виконує роботу на землі, в тваринницькій галузі, птахівництві, а також на власних підприємствах переробних.

Рівень розвитку та масштаби діяльності підприємства дозволяють щомісяця перераховувати до бюджетів різних рівнів (місцевих, у тому числі) багатомільйонні фонди, що працюють виключно в рамках чинного законодавства.

Інтенсифікація виробництва, впровадження у всі галузі передових європейських технологій, забезпечення стратегії постійного розвитку, дозволяють ТОВ «Агро-Овен» зберегти лідируючі позиції у виробництві сільського господарства в регіоні і Україні.

Земля виступає основою для здійснення господарської діяльності сільськогосподарських підприємств.

Аналіз складу та структури земельних угідь ТОВ «Агро-Овен»

наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Склад та структура земельних угідь ТОВ «Агро-Овен»

Показник	2015 р.		2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2019 р. у % до 2015 р.
	га	%	га	%	га	%	га	%	га	%	
Загальна земельна площа	5476	100	12442	100	8122	100	7687	100	7567	100	138,18
Площа ріллі	5476	100	12036	96,7	7868	96,9	7467	97,1	7351	97,1	134,24
Рівень розораності землі, %	99,9	x	96,7	x	96,9	x	97,1	x	97,1	x	-2,8
Приходить ся на 1 робітника : -с-г угідь	3,6	x	9,9	x	3,9	x	4,0	x	4,1	x	0,5
- ріллі	3,6	x	9,6	x	3,7	x	3,9	x	4,0	x	0,4

Аналізуючи таблицю 2.1 наголосимо на тому, що на протязі досліджуваного періоду (2015-2019 р.р.) загальна площа земельна ТОВ «Агро-Овен» дещо коливалась з року в рік, проте в 2019 році, в порівнянні з 2015 роком спостерігається тенденція до збільшення досліджуваній показник збільшився на 38,2%, така динаміка свідчить про нарощування виробничих потужностей підприємства. Рівень розораності землі в ТОВ «Агро-Овен» знаходиться на високому рівні. У 2019 році % розораності землі склав 97,1 %, це свідчить про те, що підприємство максимально використовує земельні угіддя для вирощування сільськогосподарської продукції.

На думку Селівестрової Л.С: «товарна продукція є важливою складовою успішної діяльності підприємства. Товарна продукція свідчить про асортимент продукції, що виробляється підприємством з метою

реалізації для отримання прибутку» [67, с. 125].

Аналіз товарної продукції ТОВ «Агро-Овен» наведений в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Склад і структура товарної продукції в ТОВ «Агро-Овен»

Вид продукції	2015 р.		2016р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Пшениця озима	18756	6,13	19888	6,2	7459,2	5,0	29393,4	2,3	38118,3	2,7
Кукурудза на зерно	18126	5,93	19372	6,1	19260	12,9	32797,9	2,5	20340,6	1,5
Просо	295,9	0,10	328,9	0,1	-	0,0	234,8	0,0	719,4	0,1
Картопля	98752	32,28	99910	31,3	16630	11,1	48278	3,7	61346,4	4,4
Соняшник	61256	20,02	65187	20,4	56111	37,5	43473,6	3,4	47603,2	3,4
Овочі відкритого ґрунту	29,3	0,01	34,1	0,0	-	0,0	7823	0,6	18327,4	1,3
Інша продукція рослинництва	2365	0,77	2445	0,8	2513,6	1,7	-	0,0	1779,5	0,1
Всього по рослинництву	199580	65,2	207164	64,9	101974	68,2	162001	12,6	188234,8	13,4
Свині	39546	12,9	41598	13,0	4873	3,3	148314	11,5	9847,4	0,7
ВРХ	29845	9,8	3875	1,2	3704	2,5	4912	0,4	8631	0,6
Птиця	34567	11,3	38544	12,1	-	0,0	933259	72,4	1137878	81,2
Вівці	-	0,0	-	0,0	-	0,0	134,7	0,0	403,5	0,0
Вовна	7,2	0,0	8,9	0,0	-	0,0	-	0,0	-	0,0
Яйця курячі	-	0,0	-	0,0	60,5	0,0	40200	3,1	57015,6	4,1
Інша продукція тваринництва	2365,5	0,8	2549,9	0,8	1152,5	0,8	-	0,0	-	0,0
Всього по тваринництву	106331	34,8	86576	27,1	9790	6,5	1126820	87,4	1213776	86,6
Реалізація іншої продукції, робіт, послуг	-	0,0	25515	8,0	37711	25,2	-	0,0	-	0,0
Всього по підприємству	305911	100	319254	100	149475	100	1288820	100	1402011	100

Аналіз таблиці 2.2. свідчить про те, що найбільшу питому вагу в структурі товарної продукції займає тваринництво в 2019 році в порівнянні з 2015 роком даний показник збільшився на 1107445 тис. грн. Аналізуючи продукцію тваринництва, зауважимо, що збільшення вартості товарної продукції спостерігається на протязі всього досліджуваного періоду. Дане збільшення свідчить про те, що спеціалізація підприємства направлена в

більшій мірі на продукцію тваринництва Продукція рослинництва на протязі 2015-2019 років має тенденцію до зменшення так у 2015 році її вартість становила 199580 тис. грн., а в 2019 році даний показник досягнув позначки 188234,8 тис. грн. Підводячи підсумки представлених вище розрахунків наголосимо на тому, що ТОВ «Агро-Овен» є вузькоспеціалізованим підприємством. В рослинництві переважає вирощування соняшника, а в тваринництві переважає вирощування птиці.

Динаміка товарної продукції ТОВ «Агро-Овен» в цілому по підприємству за досліджуваний період зображена на рисунку 2.1.

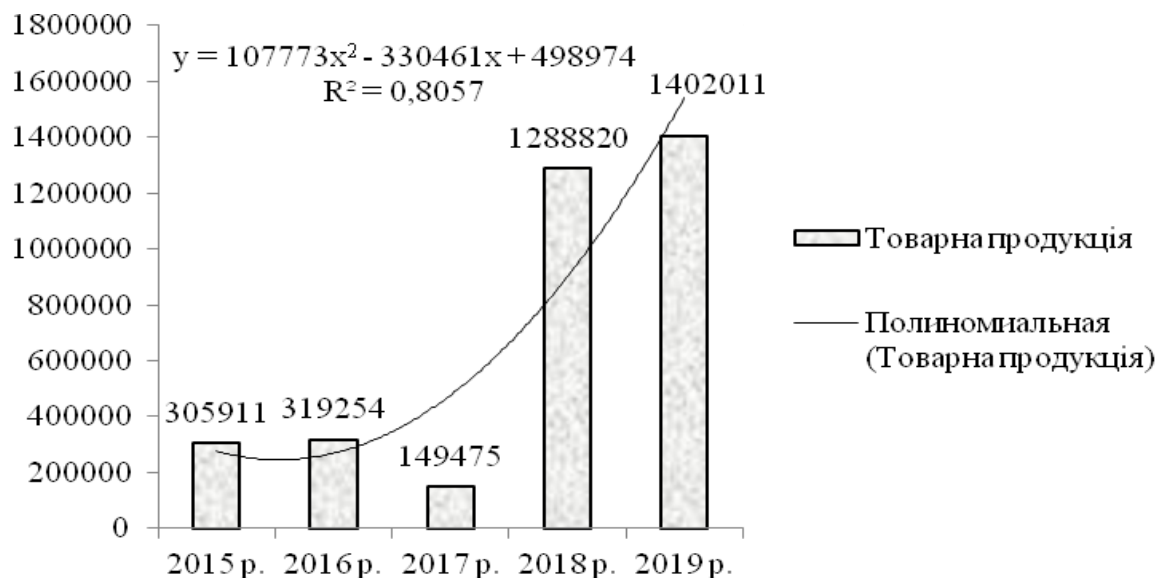

Рис. 2.1. Динаміка товарної продукції ТОВ «Агро-Овен» в цілому по підприємству за 2015-2019 рр.

Проаналізувавши рисунок 2.1. наголосимо на тому, що переважно за весь досліджуваний період загальна товарна продукція ТОВ «Агро-Овен» має тенденцію до збільшення. Найнижчого значення показник товарної продукції досягнув у 2017 році і склав 149475 тис. грн.. Також з рисунку видно, що у 2019 році досліджуваний показник досягнув найбільшого значення за весь досліджуваний період, а саме 1402010,5 тис. грн. Поліноміальна лінія тренду свідчить про те, що в перспективних періодах досліджуваний показник матиме позитивну динаміку.

Для визначення рівня спеціалізації складений ранжируваний ряд, і розраховано коефіцієнт спеціалізації (табл. 2.3):

$$K = 100 : (\sum PVi (2i - 1)), \quad (2.1)$$

де PVi - вага питома i -го виду продукції товарної у загальному її об'єму;

i – номер порядковий видів окремих продукції по їх питомій у ряді ранжируваному.

Таблиця 2.3

Ранжируваний ряд питокої ваги окремих видів продукції, %

Рік	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	К
2015	34,0	14,7	10,8	7,5	6,7	5,2	4,0	3,2	0,7	0,4	0,24
2016	65,6	14,6	6,3	4,7	3,5	2,4	1,9	0,5	-	-	0,39
2017	47,7	25,1	8,5	7,1	6,8	3,6	0,6	-	-	-	0,31
2018	47,8	21,4	12,4	6,3	4,2	2,6	2,1	1,3	0,4	0,4	0,28
2019	52,1	19,6	10,9	5,6	3,9	2,6	2,1	2,0	1,0	-	0,29

Динаміку коефіцієнта спеціалізації зобразимо на рис 2.2.

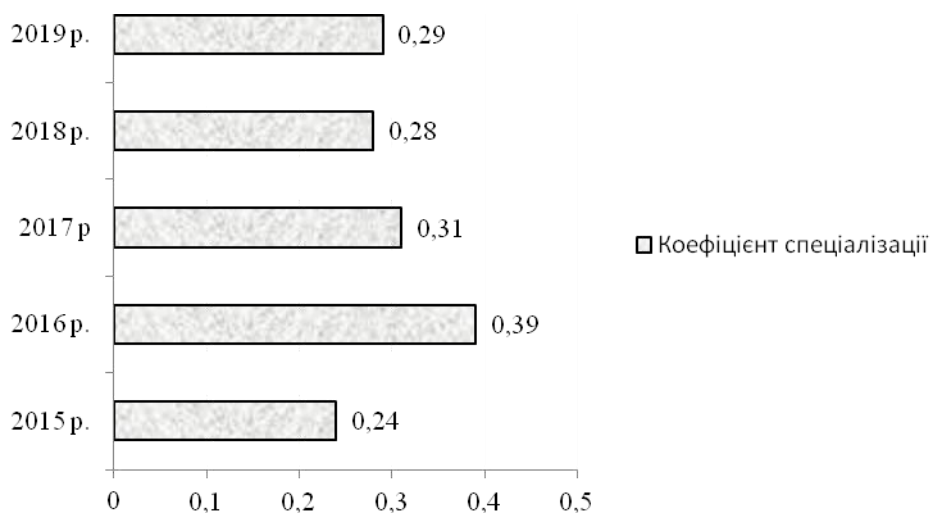

Рис. 2.2 Динаміка коефіцієнта спеціалізації ТОВ «Агро-Овен» за 2015-2019 рр.

Значення K до 0,20 свідчить про низький рівень спеціалізації господарства; 0,21 - 0,40 - середній; 0,41 - 0,60 - високий; 0,61 і більше - для

спеціалізації поглибленої на підприємстві. Аналізуючи отримані дані зазначимо що, ТОВ «Агро-Овен» перебуває на середньому рівні спеціалізації.

Поддєрьогін А.М. зазначає, що: «покращення спеціалізації підприємств сільськогосподарських, її поглиблення виступає одним із шляхів досягнення вищих економічних результатів у господарствах: збільшення обсягу виробництва та підвищення ефективності його виробництва» [62, с. 98].

Аналіз динаміки основних і оборотних засобів ТОВ «Агро-Овен» за 2015-2019 роки представлений в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз динаміки основних і оборотних засобів, рівень забезпеченості та ефективність їх використання в ТОВ «Агро-Овен»

Показник	2015р.	2015р.	2017р.	2018р.	2019 р.	Відношення 2019р. до 2015 р.,%
Середньорічна вартість фондів основних, тис. грн.	263854	267765,5	304827	421614	1187697	450,13
Середньорічна вартість фондів оборотних, тис. грн.	539319,5	699008	842076,5	1001526,5	1027770,5	190,57
Фондозабезпеченість в розрахунку на 100 га угідь с.-г., тис. грн.	2120,67	3296,79	3753,10	5484,77	15695,74	740,13
Фондоозброєність праці в розрахунку на 1 середньорічного працівника, тис. грн.	172,45	112,18	145,16	217,66	642,35	372,47
Фондовіддача в розрахунку на 100 грн. фондів основних, грн.	823,87	756,81	835,66	588,55	235,91	28,63
Фондомісткість 100 грн. продукції. валової, грн.	12,14	13,21	11,97	16,99	42,39	349,23
Вартість фондів оборотних в розрахунку на 100 га угідь с.-г., тис. грн.	9848,79	5618,13	10367,85	13028,83	13582,27	64,55

Аналізуючи таблицю 2.4 наголосимо на тому, що за весь досліджуваний період 2015-2019 рр. вартість середньорічна фондів основних мала позитивну динаміку і збільшилась у 2019 році в порівнянні з 2015 роком на 923843 тис. грн.. Такі зміни переважно відбулися за рахунок збільшення засобів основних, на підприємстві здійснювали придбання автомобілів, тракторів, комбайнів та іншої техніки. Порівнюючи з 2015 роком у 2019 році вартість середньорічна засобів основних збільшилася на 350 %. Це свідчить про те, що найбільше основних засобів було придбано саме у 2019 році. Показники фондозабезпеченості, фондоозброєності і фондомісткості з кожним досліджуваним роком мають тенденцію до зростання за рахунок збільшення вартості середньорічної фондів основних. А показник фондовіддачі в розрахунку на 100 грн. фондів основних за досліджуваний період мав від'ємну динаміку.

Динаміка зміни середньорічної вартості основних засобів представлена на рисунку 2.3.

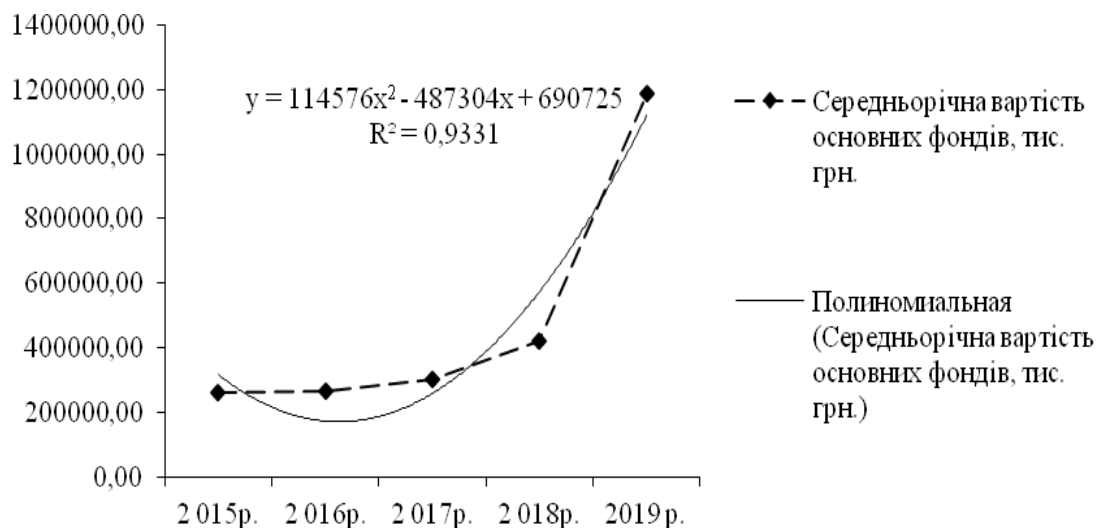

Рис. 2.3. Динаміка зміни вартості середньорічної основних і оборотних засобів ТОВ «Агро-Овен» за 2015-2019 рр.

Аналізуючи рисунок 2.3. зауважимо, що провівши поліноміальну лінію

тренда стає зрозумілим той факт, що в майбутніх періодах середньорічна вартість основних фондів матиме позитивну динаміку. Таке явище для підприємства є позитивним, адже свідчить про оновлення засобів виробництва.

Для здійснення господарської діяльності будь якому підприємству важливо мати достатній кадровий потенціал. Аналіз динаміки трудових ресурсів є важливою складовою в вивченні організаційно-економічного стану підприємства. Динаміка трудових ресурсів представлена в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз динаміки трудових ресурсів та ефективність їх використання в
ТОВ «Агро-Овен»

Показник	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відношення 2019 р. до 2015 р.
Валова продукція в порівняних цінах 2013 р., тис. грн. – всього:	66736	85881	94793	119457	123833	185,56
в т.ч. в рослинництві	43135	71494	85947	45870	68174	158,05
в тваринництві	18030	19038	19181	73587	63066	349,78
Середньорічна кількість працівників, осіб – всього:	1530	2387	2100	1937	1849	120,85
в т.ч. в рослинництві	241	935	221	397	573	237,76
в тваринництві	1289	1452	1879	1540	1276	98,99
Річна продуктивність праці, тис. грн. – всього:	44	36	45	62	67	153,54
в т.ч. в рослинництві	179	76	389	116	119	66,47
в тваринництві	14	13	10	48	49	353,35

Аналізуючи динаміку трудових ресурсів ТОВ «Агро-Овен» наголосимо на тому, що середньорічна кількість працівників з 2015 рік по 2019 рік має позитивну динаміку, в 2019 році в порівнянні з 2015 роком середньорічна кількість працівників збільшилась на 319 чоловік такі зміни зумовлені виробничими потребами господарства.

Річна продуктивність праці в 2019 році в порівнянні з 2015 роком збільшилась на 53,54% , це зумовлено збільшенням річного обсягу продукції.

2.2 Формування, ефективність використання та забезпеченість фінансовими ресурсами в ТОВ «Агро-Овен».

Проблематика акумулювання ресурсів фінансових, пов'язані з унікальністю організації виробничо-господарської та діяльності фінансової підприємств, регламентується державною політикою регуляторною відносно формування ресурсів фінансових підприємств, впливу динаміки кон'юнктури ринкової, мають місце на підприємстві кожному.

Школьник І.О. говорить про те, що: «нестача фінансових ресурсів негативно впливає на виробничо-господарську діяльність підприємств, спричиняє виникнення та зростання заборгованостей перед суб'єктами господарювання, по оплаті праці та сплаті податків. При цьому зменшуються можливості фінансування подальшого розвитку підприємств, скорочуються надходження до бюджету. За цих обставин важливого значення набуває формування в достатньому обсязі фінансових ресурсів підприємств. Ефективність функціонування підприємств у довгостроковому періоді, високі темпи їх розвитку, підвищення конкурентоспроможності великою мірою визначаються рівнем використання фінансових ресурсів. Тому одним із найважливіших напрямів фінансової політики підприємств на сучасному етапі є формування стратегії забезпечення фінансовими ресурсами, яка повинна бути спрямована на забезпечення високих темпів зростання прибутку, мінімізацію фінансових ризиків, забезпечення необхідної ліквідності» [82, с. 287].

Аналіз власності підприємства важливий для кожного бізнесу, оскільки фінансове становище та його стабільність значною мірою залежать від того, яка власність знаходиться в розпорядженні організації, в які активи вкладається капітал та який прибуток вони приносять йому. Активи

підприємства аналізуються з метою визначення рівня забезпечення організації певними видами активів та пошуку резервів для підвищення ефективності їх використання.

Сутність майнового потенціалу підприємства Яценко В.М. трактує як: «сукупність ресурсів, які контролюються підприємством в результаті минулих подій, функціонують у матеріальній, нематеріальній, фінансовій формах та використовуючи які підприємство очікує отримати економічні вигоди у майбутньому як результати господарської діяльності у формі чистого доходу, доданої вартості та чистого прибутку» [83, с. 147].

В процесі оцінювання забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами важливо в першу чергу здійснити аналіз майнового стану підприємства. Аналіз майнового стану ТОВ «Агро-Овен» представлений в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

Аналіз динаміки майнового стану ТОВ «Агро-Овен»

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019р.	Відхилення 2019р. від 2015р., %
Частка оборотних фондів виробничих в активах оборотних	0,29	0,43	0,40	0,48	0,45	155,48
Частка засобів основних в активах	0,24	0,17	0,22	0,25	0,60	251,36
Коефіцієнт зносу засобів основних	43,59	50,67	46,17	42,70	12,49	28,65
Коефіцієнт оновлення засобів основних	0,13	0,05	0,21	0,23	0,60	451,90
Частка довгострокових інвестицій фінансових в активах	0,14	0,11	0,10	0,07	0,03	18,17
Частка оборотних активів виробничих в активах	0,15	0,24	0,22	0,28	0,13	90,73
Коефіцієнт мобільності активів	1,03	1,21	1,25	1,38	0,42	40,82

Аналіз таблиці 2.6. свідчить про те, що частка оборотних виробничих фондів в оборотних активах ТОВ «Агро-Овен» за 2015-2019 роки мала тенденцію до збільшення і у 2019 році, в порівнянні з 2015 роком даний показник збільшився на 55,48%, така тенденція для підприємства є позитивною і свідчить про частку коштів, що були інвестовані в основні засоби підприємства. Коефіцієнт зносу основних засобів свідчить про те, на який відсоток за рахунок амортизації профінансовані основні засоби. На ТОВ «Агро-Овен» коефіцієнт зносу засобів основних на протязі досліджуваного періоду мав тенденцію до зменшення і в 2019 році в порівнянні з 2015 роком даний показник зменшився на 71,35%. Така тенденція свідчить про зменшення амортизаційних відрахувань на оновлення основних засобів. Коефіцієнт мобільності активів є співвідношенням оборотних та необоротних активів та характеризує здатність активів переходити з однієї форми в іншу. В ТОВ «Агро-Овен» даний показник на протязі досліджуваного періоду 2015-2019 рр. мав тенденцію до зменшення і у 2019 році становив 0,42.

На рисунку 2.4 зобразимо динаміку коефіцієнта мобільності активів ТОВ «Агро-Овен» за 2015-2019 роки.

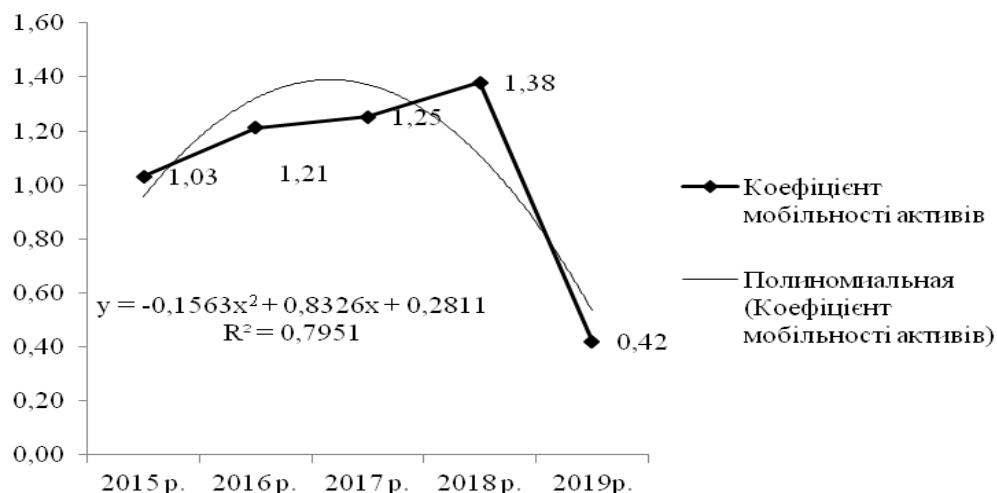

Рис. 2.4. Динаміка коефіцієнта мобільності активів ТОВ «Агро-Овен» за 2015-2019 роки.

Аналіз рисунку 2.4. вказує на те, що протягом періоду, що переглядається, коефіцієнт мобільності активів має тенденцію до зменшення. Проведена поліноміальна лінія тренду передбачає поступове зменшення досліджуваного показника в перспективному періоді.

Павловська О.В. характеризує: «фінансовий стан підприємств можна оцінювати з точки зору його короткострокової і довгострокової перспектив. У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану підприємства є його ліквідність і платоспроможність, тобто спроможність своєчасно і в повному обсязі розрахуватися по короткострокових зобов'язаннях. Термін ліквідний передбачає безперешкодне перетворення майна в гроші. Ліквідність підприємства - це його спроможність перетворювати свої активи в гроші для покриття всіх необхідних платежів у міру настання їх строку» [61, с. 235].

У сучасних умовах нестабільної економічної ситуації в країні існує потреба в ретельно вивченому фінансовому становищі підприємства, одним з основних елементів якого є аналіз фінансової стійкості.

Крамаренко Г.О. стверджує, що: «фінансова стійкість - одна з головних умов розвитку, життєздатності, основа стабільного стану та забезпечення високого рівня конкурентоспроможності будь-якого підприємства. Він характеризує ефективність фінансового, операційного та інвестиційного розвитку, відображає достатність забезпечення оборотних активів власними джерелами покриття, а також дає можливість підприємству ефективно здійснювати фінансово-господарську діяльність та нести відповідальність за свої борги та зобов'язання. Саме фінансова стабільність дозволяє підприємству маневрувати власними коштами та визначає ступінь незалежності підприємства від зовнішніх джерел» [47, с. 320].

Аналіз динаміки показників стійкості фінансової ТОВ «Агро-Овен» представлено в таблиці 2.7.

Аналіз таблиці 2.7 свідчить про те, що власний капітал оборотний протягом досліджуваного періоду збільшились на 23,2%, що свідчить про

платоспроможність достатню підприємства і його здатність збільшувати власну діяльність. Коефіцієнт незалежності фінансової за досліджуваний період мав динаміку позитивну і в 2019 році склав 0,709. Це свідчить про те, що підприємство може реалізовувати зовнішні зобов'язання за рахунок активів власних, та вказує на незалежність його від позичальників.

Таблиця 2.7

Аналіз динаміки показників фінансової стійкості ТОВ «Агро-Овен» за 2015-2019 рр.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019р.	2019р. до 2015р., %
Власний капітал оборотний	340964	552772	541393	715225	419922	123,2
Коефіцієнт забезпечення активів оборотних коштами власними	0,574	0,683	0,615	0,637	0,450	78,5
Маневреність власного капіталу оборотного	0,567	0,808	0,878	0,950	1,369	241,4
Маневреність власних коштів обігових	0,146	0,048	0,104	0,066	0,105	71,7
Коефіцієнт забезпечення власним капіталом оборотним запасів	1,742	1,464	1,626	1,571	2,220	127,4
Коефіцієнт покриття запасів	2,510	1,663	1,401	1,302	1,291	51,4
Коефіцієнт незалежності фінансової	0,551	0,540	0,616	0,595	0,709	128,7
Коефіцієнт залежності фінансової	1,814	1,850	1,623	1,681	1,410	77,7
Коефіцієнт маневреності капіталу власного	0,529	0,693	0,555	0,620	0,188	35,6
Коефіцієнт концентрації капіталу позикового	0,449	0,460	0,384	0,405	0,291	64,8
Коефіцієнт стабільності фінансової (коефіцієнт фінансування)	1,228	1,176	1,605	1,468	2,437	198,5
Показник левериджу фінансового	0,422	0,529	0,276	0,327	0,181	42,8
Коефіцієнт стійкості фінансової	0,551	0,540	0,616	0,595	0,709	128,7

Маневреність капіталу оборотного свідчить про частку товарно-матеріальних цінностей, а саме матеріальних виробничих фондів, в власних

активах оборотних; обмежує свободу маневру за кошти власні. Збільшення товарних запасів призводить до уповільнення обороту оборотних коштів, тому тенденція до зниження показника - зниження.

В ТОВ «Агро-Овен» маневреність власного оборотного капіталу на протязі досліджуваного періоду (2015-2019 рр.) мала тенденцію до збільшення, в 2019 році в порівнянні з 2015 роком даний показник збільшився на 141,4% така тенденція для підприємства є негативною.

Маневреність власних коштів обігових свідчить про частку абсолютно ліквідних активів у власних активах оборотних, забезпечує свободу фінансового маневру; позитивною тенденцією є зростання показника, в ТОВ «Агро-Овен» досліджуваний показник має негативну тенденцію, адже в 2019 році в порівнянні з 2015 роком він зменшився на 28,3%.

Коефіцієнт концентрації боргового капіталу показує скільки боргового капіталу на одиницю сукупних джерел. Критичне значення коефіцієнта 0,5; позитивне значення - це тенденція до зниження. У ТОВ «Агро-Овен» даний показник має тенденцію до зменшення у 2019 році в порівнянні з 2015 роком даний показник зменшився на 35,2 %.

Танклевська Н.С. звертає увагу на те, що: «глобалізація економічних процесів, висока конкуренція, нестабільність політичної ситуації в країні вимагають від підприємств постійного пошуку все нових і нових шляхів підвищення їх фінансово-господарської діяльності. Саме достовірна та реальна оцінка ділової активності зможе адекватно оцінити середовище, в якому функціонує підприємство, і власні можливості, виявити напрями можливих змін, пристосувати свій бізнес до цих умов, максимально використавши вкладені у діяльність підприємства ресурси і наявні у них потенційні можливості» [71, с. 50].

Аналіз показників ділової активності ТОВ «Агро-Овен» представлений в додатку Б.

Аналізуючи додаток Б наголосимо на тому, коефіцієнт оборотності коштів обігових на протязі періоду, що аналізується зменшився на 1,09 така

динаміка свідчить про зменшення ефективності використання обігових коштів.

Коефіцієнт трансформації пояснює швидкість обігу активів, показує скільки гривень чистого доходу від реалізації одержало підприємство за звітній період з кожної гривні його активів. Позитивною вважається динаміка збільшення показника, в ТОВ «Агро-Овен» даний показник в 2019 році, в порівнянні з 2015 роком мав від'ємну тенденцію і у 2019 році мав значення 0,74, що на 0.81 менше ніж у 2015 році. Коефіцієнт оборотності заборгованості дебіторської відмічається тенденцією до зменшення. Це засвідчує той факт, що час отримання коштів від боржників зменшується.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу свідчить про ефективність управління власним капіталом підприємства. В ТОВ «Агро-Овен» даний коефіцієнт на протязі досліджуваного періоду 2015-2019 років мав тенденцію до зменшення і у 2019 році, в порівнянні з 2015 роком зменшився на 1,76. Така динаміка є для підприємства негативною.

На рисунку 2.6 відобразимо динаміку коефіцієнта оборотності власного капіталу за досліджуваний період та додавши лінію тренда проведемо екстраполяцію на 2020 рік.

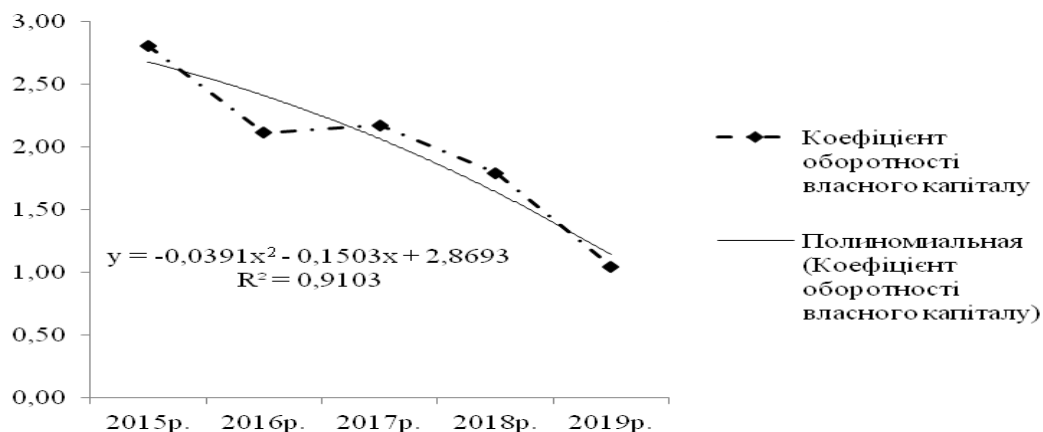

Рис. 2.5. Динаміка коефіцієнта оборотності власного капіталу ТОВ «Агро-Овен» за досліджуваний період 2015-2019 роки.

Аналізуючи рисунок 2.5 наголосимо на тому, що коефіцієнт

оборотності власного капіталу в перспективі матиме тенденцію до зменшення, на це вказує проведена поліноміальна лінія тренда.

В ТОВ «Агро-Овен» період операційного циклу на протязі досліджуваного періоду збільшився на 87,53%, така тенденція для підприємства є негативною і свідчить про збільшення періоду трансформації запасів у грошові кошти.

Важливим етапом в оцінюванні забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами є аналіз показників рентабельності. Аналіз показників рентабельності ТОВ «Агро-Овен» представлений у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка показників рентабельності ТОВ «Агро-Овен», %

Показник	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відхилення 2019р. від 2015р. (+,-)
Рентабельність активів за прибутком від діяльності операційної	13,22	8,38	17,20	12,68	14,76	1,53
Рентабельність капіталу (активів) за прибутком чистим	9,54	5,19	11,45	11,25	14,59	5,05
Рентабельність капіталу власного	55,11	54,05	61,61	59,48	70,91	15,80
Рентабельність фондів виробничих	0,25	0,13	0,26	0,21	0,20	-0,05
Рентабельність продукції реалізованої за прибутком від реалізації	11,56	9,92	19,96	20,28	23,95	12,39
Рентабельність продукції реалізованої за прибутком від діяльності операційної	8,54	7,32	12,83	11,88	19,89	11,35
Рентабельність продукції реалізованої за прибутком чистим	6,16	4,54	8,54	10,55	19,66	13,50
Коефіцієнт реінвестування	1,00	1,60	0,98	0,81	0,85	-0,15
Коефіцієнт стійкості зростання економічного	0,21	0,19	0,22	0,18	0,34	0,13
Період окупності капіталу, роки	10,5	19,3	8,7	8,9	6,9	-3,63
Період окупності власного капіталу, роки	5,8	10,4	5,4	5,3	4,9	-0,92

Яценко В.М. стверджує, що: «економічна сутність рентабельності пояснюється за допомогою системи показників, зростання яких оцінюється як позитивна тенденція. Різні показники рентабельності можуть бути використані для оцінки результатів діяльності підприємства. Зокрема, показники, що характеризують: рентабельність продажів; рентабельність (окупність) операційних, інвестиційних та фінансових витрат; рентабельність власного капіталу та загального капіталу тощо» [83, с. 112].

Аналізуючи таблицю 2.8. наголосимо на тому, що рентабельність активів за прибутком чистим мала найбільше значення в 2019 році 14,59 %. В динаміці даний показник має тенденцію до збільшення. Рентабельність власного капіталу найбільше значення також мала у 2019 році 70,91%, найнижче значення спостерігалось у 2016 році і складало 54,05 %.

Динаміку рентабельності активів за прибутком від операційної діяльності та рентабельності активів за чистим прибутком представлено на рисунку 2.7.

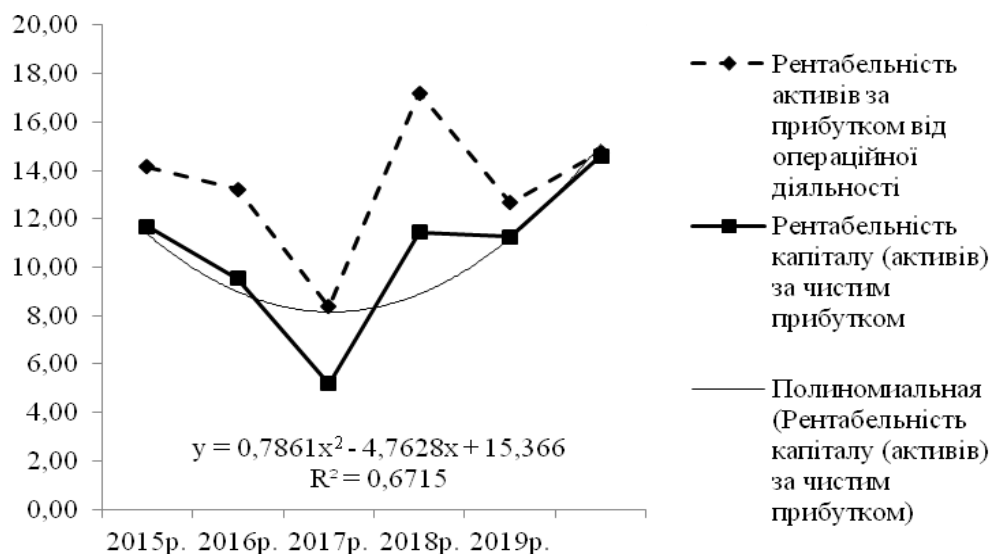

Рис. 2.6. Динаміка рентабельності активів за прибутком від операційної діяльності та рентабельності активів за чистим прибутком ТОВ «Агро-Овен».

Аналізуючи рисунок 2.6. наголосимо на тому, що в динаміці досліджувани показники матимуть тенденцію до збільшення, про що свідчить

поліноміальна лінія тренду. Отже, діяльність підприємства здійснюється на достатньому рівні, про що свідчить і звітність ТОВ «Агро-Овен».

Коефіцієнт реінвестування дає змогу оцінити існуючу політику розподілу прибутку підприємства. В ТОВ «Агро-Овен» коефіцієнт реінвестування на протязі досліджуваного періоду мав тенденцію до зменшення, у 2019 році, в порівнянні з 2015 роком даний показник зменшився на 0,15., позитивним для підприємства є динаміка збільшення даного показника. Отримані показники рентабельності підприємства свідчать про достатній рівень рентабельності ТОВ «Агро-Овен».

2.3. Кредитоспроможність та її оцінка в ТОВ «Агро-Овен».

У сучасних умовах економічної нестабільності, включаючи банківську систему, характеризуються високими фінансовими ризиками та простроченим погашенням зобов'язань вітчизняними підприємствами. Тому банки повинні встановлювати більш високі вимоги до об'єктивності оцінки кредитоспроможності суб'єктів господарювання, тим самим зменшуючи свої кредитні ризики. Оцінка кредитоспроможності підприємств повинна враховувати не тільки показники, що використовуються для оцінки діяльності підприємства, але й прогнозування економічної ситуації та нестабільності зовнішнього середовища.

Ситник Г.В. надає інформацію про те, що: «в умовах сьогодення кредитування стало одним із найпопулярніших джерел залучення коштів у випадку їх нестачі. Для започаткування підприємницької діяльності або розширення виробництва, суб'єкти господарювання досить часто використовують кредитні ресурси. Проте, залучаючи кредитні кошти, підприємство не завжди має змогу гарантувати їх повернення, що обумовлено певними ризиками будь-якої діяльності. В кризових умовах підприємства мають високий рівень збитковості та навіть банкрутства, часто беруть кредити для розрахунків за поточними зобов'язаннями. Проте банки

перш за все мають бути впевнені у поверненні кредитних коштів, тому оцінка кредитоспроможності позичальника відіграє вирішуючу роль у прийнятті рішення щодо надання кредиту» [68, с. 360].

Дем'яненко М.Я говорить про те, що: «існують різні способи оцінки кредитоспроможності. Кожен із них взаємно доповнює один одного. Найчастіше в науковій літературі виділяють такі методи оцінки кредитоспроможності: метод оцінки кредитоспроможності позичальника на основі розрахунку фінансових коефіцієнтів; метод оцінки кредитоспроможності на основі аналізу грошових потоків; метод оцінки кредитоспроможності на основі аналізу ділового ризику; прогностичні методи оцінки кредитоспроможності (зокрема, модель Бівера), комплексні моделі оцінки кредитоспроможності, дискримінантні факторні моделі, кредитний скоринг» [26, с. 5].

На сьогоднішній день не можна однозначно стверджувати, що проблема оцінки кредитоспроможності вітчизняних підприємств достатньо досліджена, оскільки і досі в теорії і практиці немає єдиного підходу до визначення системи показників, які комплексно характеризували б кредитоспроможність підприємств.

На думку Мних Є.В. «використання дискримінантних моделей актуальним є для проведення експрес-діагностики виходу з фінансової кризи підприємств у процесі антикризового фінансового управління, оскільки не потребує значних трудозатрат і у динаміці дає можливість зафіксувати позитивні зрушення після здійснення певних антикризових та санаційних заходів. До чинників формування кредитоспроможності позичальника сільськогосподарського підприємства відносять: виробничий потенціал підприємства, ринкову позицію, обсяги реалізації, маркетингову політику, диверсифікацію, фінансовий стан позичальника, зовнішні фактори, грошовий потік, економічну ефективність виробничого потенціалу» [56, с. 278].

Кредитоспроможність в ТОВ «Агро-Овен» формується під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що представлені на рисунку 2.8.

Аналізуючи рисунок 2.8. зауважимо, що для більш повної та обґрунтованої оцінки кредитоспроможності ТОВ «Агро-Овен» необхідно застосувати систему показників, що враховують усі прояви фінансово-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, а саме: виробничий процес, ресурсне забезпечення, раціональне використання, дотримання аграрних технологій, диверсифікація, здатність компанії діяти на ринку.

Рис. 2.7. Фактори формування кредитоспроможності в ТОВ «Агро-Овен».

В кризових умовах господарювання ТОВ «Агро-Овен» має збільшувати

ефективність виробництва, конкурентоспроможність продукції за рахунок форм ефективних управління і управління виробництвом, активізацію підприємництва тощо. Все це в цілому визначає важливість контролю за станом господарської діяльності ТОВ «Агро-Овен». Ось чому аналіз показників ліквідності і платоспроможності ТОВ «Агро-Овен» є однією з головних умов його успішного розвитку та певною мірою характеризують стан кредитоспроможності підприємства.

Аналіз показників ліквідності підприємства наведений в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Аналіз показників ліквідності (платоспроможності) ТОВ «Агро-Овен»

Показник	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	2019 р. до 2015 р. %
Коефіцієнт ліквідності поточної (коефіцієнт покриття)	2,35	3,15	2,60	2,75	1,82	77,51
Коефіцієнт ліквідності швидкої	1,58	1,41	1,20	1,09	0,70	44,06
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0,20	0,10	0,17	0,12	0,09	43,59
Співвідношення короткострокової дебіторської і заборгованості кредиторської	1,75	1,66	2,48	1,96	0,95	54,24

Аналізуючи таблицю 2.9 наголосимо на тому, що значення поточного коефіцієнта свідчить про достатність оборотних коштів для погашення заборгованості протягом року. Коефіцієнт ліквідності швидкої має від'ємну динаміку і у 2019 році він становить 0,70 .

Коефіцієнт ліквідності абсолютної дає можливість розрахувати частку зобов'язань короткострокових, котрі підприємство має можливість погасити в надзвичайно короткий термін, не очікуючи погашення дебіторської заборгованості. Цей показник має тенденцію до зниження протягом періоду дослідження. У 2019 році порівняно з 2015 роком показник зменшився на

0,66, це значення вище оптимального (0,2-0,3), а тому є негативним явищем для ТОВ «Агро-Овен».

Відношення короткострокової дебіторської заборгованості до кредиторської заборгованості за аналізований період зменшилось в порівнянні з 2015 роком.

На рисунку 2.8 зобразимо значення коефіцієнтів поточної, швидкої та абсолютної ліквідності підприємства.

Аналіз рис. 2.8. доводить різку зміну динаміки всіх досліджуваних показників. Поліноміальна лінія тренда в перспективі свідчить про збереження негативної тенденції показників ліквідності та платоспроможності ТОВ «Агро-Овен».

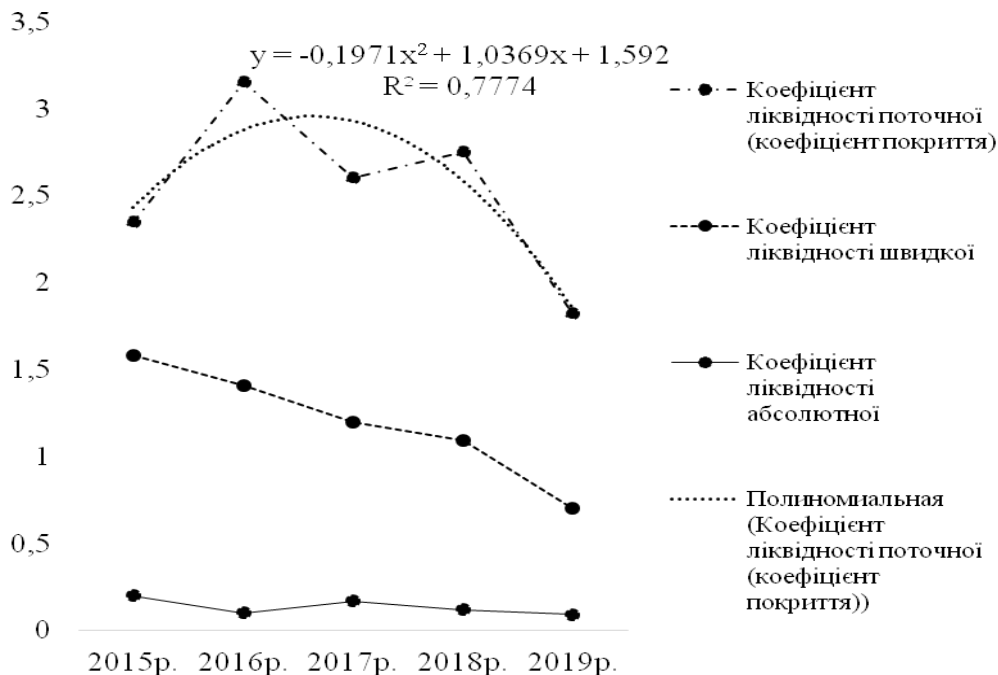

Рис. 2.8. Значення коефіцієнтів поточної, швидкої та абсолютної ліквідності ТОВ «Агро-Овен» за 2015-2019 роки.

Модель Альтмана вперше запропонована була автором у 1968 році і налічувала 5 факторів, котрими були окремі показники стану фінансового. Коефіцієнти, які входили у модель, мали на меті показати оцінку банкрутства ймовірності підприємств типу відкритого, що котирували свої акції на ринку фондовому. А для підприємств, акції яких на біржі не котируються, автором

у 1983 р. запропонована модель нова. Розрахунок якої для ТОВ «Агро-Овен» представлений нижче. В таблиці 2.10 наведені розрахунки індексу кредитоспроможності ТОВ «Агро-Овен» за 2015-2019 роки.

Таблиця 2.10

Прогнозування ймовірності банкрутства ТОВ «Агро-Овен» за п'яти факторною моделлю Е. Альтмана

Показник	Методика розрахунку	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Частка власних оборотних коштів в активах (X1)	Власний оборотний капітал/загальна вартість активів	0,06	0,09	0,17	0,17	0,01
Рентабельність активів розрахована з використанням нерозподіленого прибутку (X2)	Нерозподілений прибуток/загальна вартість активів	0,54	0,51	0,59	0,57	0,48
Рентабельність активів розрахована з використанням чистого прибутку (X3)	Прибуток до сплати відсотків/загальна вартість активів	0,18	0,11	0,27	0,22	0,18
Коефіцієнт покриття поточних зобов'язань власним капіталом (X4)	Балансова вартість власного капіталу/позиковий капітал	1,02	0,61	1,31	1,30	4,68
Коефіцієнт трансформації (X5)	Чиста виручка/загальна вартість активів	1,55	1,14	1,34	1,07	0,74
Z-показник	$0,717X1+0,847X2+3,107X3+0,42X4+0,995X5$	3,03	2,24	3,34	2,89	3,66
Ймовірність банкрутства		Дуже низька	висока	Дуже низька	можлива	Дуже низька

За умов коли значення Z 1,8 та менше, то банкрутства ймовірність дуже висока, від 1,81 до 2,7 банкрутства ймовірність висока, від 2,8 до 2,9 можливе банкрутство, при значенні показника 3 і вище банкрутства ймовірність підприємства є низькою дуже. Розрахувавши відповідні показники

проаналізуємо результати та визначимо індекс кредитоспроможності ТОВ «Агро-Овен».

Аналіз таблиці 2.10. свідчить про те, що відповідно до п'яти факторної моделі Е. Альтмана ТОВ «Агро-Овен» є фінансово стійким підприємством, а банкрутства ймовірність виникнення є дуже низькою. На протязі досліджуваного періоду 2015-2019 років показник Z набував значення далекі від критичного, проте у 2016 році підприємство мало дуже високу ймовірність банкрутства, в наступних роках показник вирівнявся і у 2019 році ймовірність банкрутства ТОВ «Агро-Овен» була дуже низькою. Для оцінювання кредитоспроможності підприємства даний показник є позитивним і свідчить про те, що підприємство є кредитоспроможним.

Отже, підводячи підсумки вищенаведених розрахунків, з впевненістю можна говорити про те, що ТОВ «Агро-Овен» є кредитоспроможним підприємством.

Висновки до розділу 2.

1. Загальна площа земельна ТОВ «Агро-Овен» дещо коливалась з року в рік, проте в 2019 році, в порівнянні з 2015 роком прослідковується тенденція до збільшення досліджуваній показник збільшився на 38,2%, така динаміка свідчить про нарощування виробничих потужностей підприємства. Рівень розораності землі в ТОВ «Агро-Овен» знаходиться на високому рівні. У 2019 році % розораності землі склав 97,1 %, це свідчить про те, що підприємство максимально використовує земельні угіддя для вирощування сільськогосподарської продукції.

2. Найбільшу вагу питому в структурі продукції товарної займає тваринництво в 2019 році у порівнянні з 2015 роком показник даний збільшився на 1107445 тис. грн. Аналізуючи продукцію тваринництва, зауважимо, що збільшення вартості товарної продукції спостерігається на протязі всього досліджуваного періоду. Дане збільшення свідчить про те, що

спеціалізація підприємства направлена в більшій мірі на продукцію тваринництва.

3. Вартість середньорічна фондів основних мала позитивну динаміку і збільшилась у 2019 році в порівнянні з 2015 роком на 923843 тис. грн.. Такі зміни переважно відбулися за рахунок збільшення основних засобів, на підприємстві здійснювали придбання автомобілів, тракторів, комбайнів та іншої техніки. Порівнюючи з 2015 роком у 2019 році середньорічна вартість засобів основних збільшилася на 350 %. Це свідчить про те, що найбільше основних засобів було придбано саме у 2019 році.

4. Коефіцієнт зносу засобів основних свідчить про те, на який відсоток за рахунок амортизації профінансовані основні засоби. На ТОВ «Агро-Овен» коефіцієнт зносу засобів основних на протязі періоду досліджуваного мав тенденцію до зменшення і в 2019 році в порівнянні з 2015 роком даний показник зменшився на 71,35%. Така тенденція свідчить про зменшення відрахувань амортизаційних на оновлення засобів основних.

5. Власний капітал оборотний протягом періоду досліджуваного збільшились на 23,2%, що свідчить про достатню платоспроможність підприємства та його можливість діяльність розширювати власну. Коефіцієнт незалежності фінансової за період досліджуваний мав динаміку позитивну і в 2019 році складав 0,709. Це свідчить про те, що підприємство може реалізовувати зовнішні зобов'язання за рахунок активів власних, та говорить про незалежність його від позичальників.

6. Маневреність коштів власних обігових свідчить про частку абсолютно активів ліквідних у активах власних оборотних, забезпечує свободу маневру фінансового; позитивною тенденцією є зростання показника, в ТОВ «Агро-Овен» досліджуваний показник має негативну тенденцію, адже в 2019 році в порівнянні з 2015 роком він зменшився на 28,3%.

7. Коефіцієнт концентрації капіталу боргового свідчить скільки капіталу боргового на одиницю сукупних джерел. Критичне значення

коефіцієнта 0,5; позитивне значення - це тенденція до зниження. У ТОВ «Агро-Овен» даний показник має тенденцію до зменшення у 2019 році в порівнянні з 2015 роком даний показник зменшився на 35,2 %.

8. Коефіцієнт реінвестування дає змогу оцінити існуючу політику розподілу прибутку підприємства. В ТОВ «Агро-Овен» коефіцієнт реінвестування на протязі досліджуваного періоду мав тенденцію до зменшення, у 2019 році, в порівнянні з 2015 роком даний показник зменшився на 0,15., позитивним для підприємства є динаміка збільшення даного показника. Отримані показники рентабельності підприємства свідчать про достатній рівень рентабельності ТОВ «Агро-Овен».

9. Коефіцієнт ліквідності абсолютної дає можливість розрахувати частку зобов'язань короткострокових, котрі підприємство має можливість погасити в надзвичайно короткий термін, не очікуючи погашення дебіторської заборгованості. Цей показник має тенденцію до зниження протягом періоду дослідження. У 2019 році порівняно з 2015 роком показник зменшився на 0,66, це значення вище оптимального (0,2-0,3), а тому є негативним явищем для ТОВ «Агро-Овен».

10. Відповідно до п'яти факторної моделі Е. Альтмана ТОВ «Агро-Овен» є фінансово стійким підприємством, а ймовірність виникнення банкрутства є дуже низькою. На протязі досліджуваного періоду 2015-2019 років показник Z набував значення далекі від критичного, проте у 2016 році підприємство мало дуже високу ймовірність банкрутства, в наступних роках показник вирівнявся і у 2019 році ймовірність банкрутства ТОВ «Агро-Овен» була дуже низькою. Для оцінювання кредитоспроможності підприємства даний показник є позитивним і свідчить про те, що підприємство є кредитоспроможним.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Шляхи удосконалення системи кредитування аграрних підприємств

Галузь аграрна істотно впливає на економіку національну, визначення рівня продовольчої безпеки держави та соціально-економічного стану суспільства. Забезпечуючи населення продуктами харчування, а промисловість сировиною, сільське господарство одночасно є важливим замовником та споживачем промислової продукції, що суттєво впливає на формування прибутку інших галузей національної економіки. І з цієї позиції в механізмі фінансового забезпечення сільськогосподарського виробництва раціональне місце посідає раціонально організована кредитна система.

На думку Барилевич О.М.: «сучасний майже кризовий стан кредитного забезпечення аграрної сфери виглядає особливо контрастно на тлі позитивних тенденцій розвитку вітчизняної економіки за останні роки. Однак прискорення темпів зростання валової продукції аграрного сектору економіки потребує залучення суб'єктами господарювання сільськогосподарської сфери банківських кредитів, доступ до яких на сьогоднішній день обмежений внаслідок високої ціни на них, яка здебільшого перевищує їх сукупну рентабельність» [10, с. 36].

Грабовецький Б.Є наголошує на тому, що: «необхідність та особлива роль кредиту, без якого аграрне підприємство як товаровиробник не може існувати, зумовлені специфікою його відтворювального процесу. Останнє, в свою чергу, вимагає врахування об'єктивних вимог галузі в процесі організації її кредитного обслуговування. Терміни кредитування визначаються, виходячи з тривалості виробничого циклу позичальника на основі строків оборотності коштів, які зумовлені сезонністю. Сезонність спричиняє тимчасовий розрив між авансуванням грошових коштів та їх

поверненням після реалізації продукції. Протягом цього періоду авансований капітал залишається у формі виробничих запасів і незавершеного виробництва, що збільшує період його обороту. Тривалий період виробництва в сільському господарстві й уповільнений оборот авансованого капіталу зумовлюють потребу в залученні короткострокових кредитних ресурсів на строк, довший, порівняно з іншими галузями національного господарства, що становить 6–9 місяців для покриття тимчасових потреб у рослинництві й майже півтора роки – у тваринництві. Крім того, об'єктивною є вимога щодо своєчасного надходження кредитів у чітко визначені періоди року й у потрібному обсязі, оскільки більшість технологічних операцій повинні виконуватись у встановлені строки і мають незворотний характер. Затримка у здійсненні або невиконання окремих технологічних операцій може призвести до значних проблем виробничого процесу. В аграрних підприємств виникає й тимчасовий розрив між потребою в оборотному капіталі та наявністю власних оборотних коштів, оскільки для забезпечення неперервності поточного циклу виробництва необхідно нагромаджувати значні запаси матеріальних ресурсів» [19, с. 187].

Крім того, внаслідок макроекономічної дестабілізації (інфляція, диспропорція цін на сільськогосподарську продукцію та спожиті матеріально-технічні ресурси промислового виробництва, криза неплатежів) оборотні кошти сільськогосподарських підприємств фактично були втрачені, і відновити їх із власних джерел фінансування сільськогосподарських товаровиробників у несільськогосподарських виробників.

За твердженням Дем'яненко М.Я.: «Незалежно від чинників ціноутворення на кредитному ринку, аграрні підприємства потребують встановлення невисокого розміру плати за користування кредитними ресурсами. Така об'єктивна вимога спричинена низькою прибутковістю сільськогосподарського виробництва, порівняно з іншими галузями національного господарства а, відповідно, й неспроможністю сплачувати кредиторі ринковий відсоток за одержаний кредит» [26, с. 28].

Ключові кроки по удосконаленню процесу довгострокового кредитування аграрних підприємств представлені на рисунку 3.1.

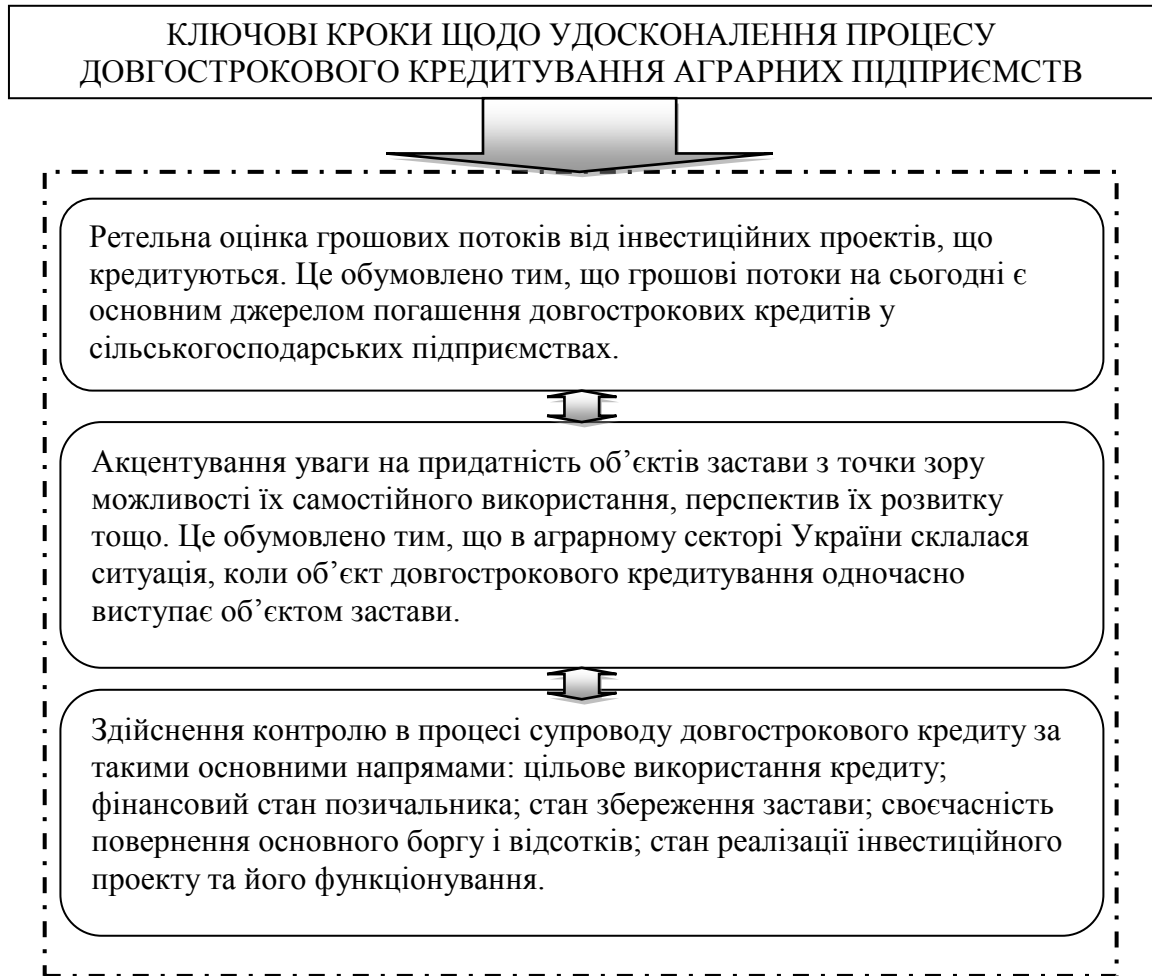

Рис. 3.1. Ключові кроки по удосконаленню процесу довгострокового кредитування аграрних підприємств.

В наш час в умовах економічної нестабільності, коли кредитоспроможність підприємств сільськогосподарських значно знизилась, а ціна на кредит зросла, можливості отримання кредитних ресурсів, особливо довгострокових, дуже обмежені. З іншого боку, необхідність оновлення основних фондів, гостра нестача сільськогосподарської техніки вимагають значних довгострокових фінансових ресурсів із використанням нетрадиційних форм та схем кредитування агропромислових підприємств.

На думку Коробова М.Я.: «саме ефективність лізингу полягає у можливості використання особливих джерел фінансування і нерозривно

пов'язана з поточним фінансово-господарським станом підприємства та перспективою його діяльності. У сучасному науковому середовищі є різні думки щодо визначення сутності лізингу. Більшість науковців розглядають його саме як специфічну форму фінансування капітальних вкладень, що є альтернативою банківському кредитуванню фінансових ресурсів, яка дає можливість підприємствам отримувати необхідні ресурси й уникати значних витрат, пов'язаних із моральним зносом засобів виробництва» [45, с. 174].

Ми вважаємо, що лізинг в АПК виступає категорією економічною, котра є формою кредиту та пояснює різнобічні відносини взаємовигідні між операцій учасниками відносно здійснення діяльності ефективної із метою оновлення бази матеріально-технічної підприємств сільськогосподарських.

Савицька Г.В. наголошує на тому, що: «ключовими перевагами лізингу для орендаря є: підприємство-користувач звільняють від необхідності інвестування одноразової значної суми, а тимчасово вивільнені суми грошових коштів можуть бути використано на поповнення власного оборотного капіталу, що підвищує його фінансову стійкість; гроші, заплачені за оренду, враховують як поточні витрати, що входять у собівартість продукції, у результаті чого на цю суму зменшується оподатковуваний прибуток; підприємство-орендар замість звичайного гарантійного терміну одержує гарантійне обслуговування обладнання на весь термін оренди; з'являється можливість швидкого нарощування виробничої потужності, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства» [66, с. 546]

Косик Я.В та Чигрин О.Ю. говорять про те, що: «враховуючи той факт, що важливим чинником, який впливає на вибір об'єкта, якому будуть надаватися кредити, є надання вичерпної інформації про результати діяльності підприємства і перспективи розвитку, в таких умовах стає необхідним створення дієвої системи інституцій, які б мали можливість працювати на забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств» [46, с. 192].

Отже, удосконалення системи кредитування АПК та збільшення обсягів кредитування, перш за все, буде мати позитивний вплив на економічну ефективність аграрного підприємства та на розвиток сільського господарства в Україні в цілому. Це є запорукою продовольчої безпеки держави і можливістю займати лідируючі позиції в світовій торгівлі. На рисунку 3.2. представлено схему впливу збільшення обсягів кредитування на результативність діяльності аграрного підприємства.

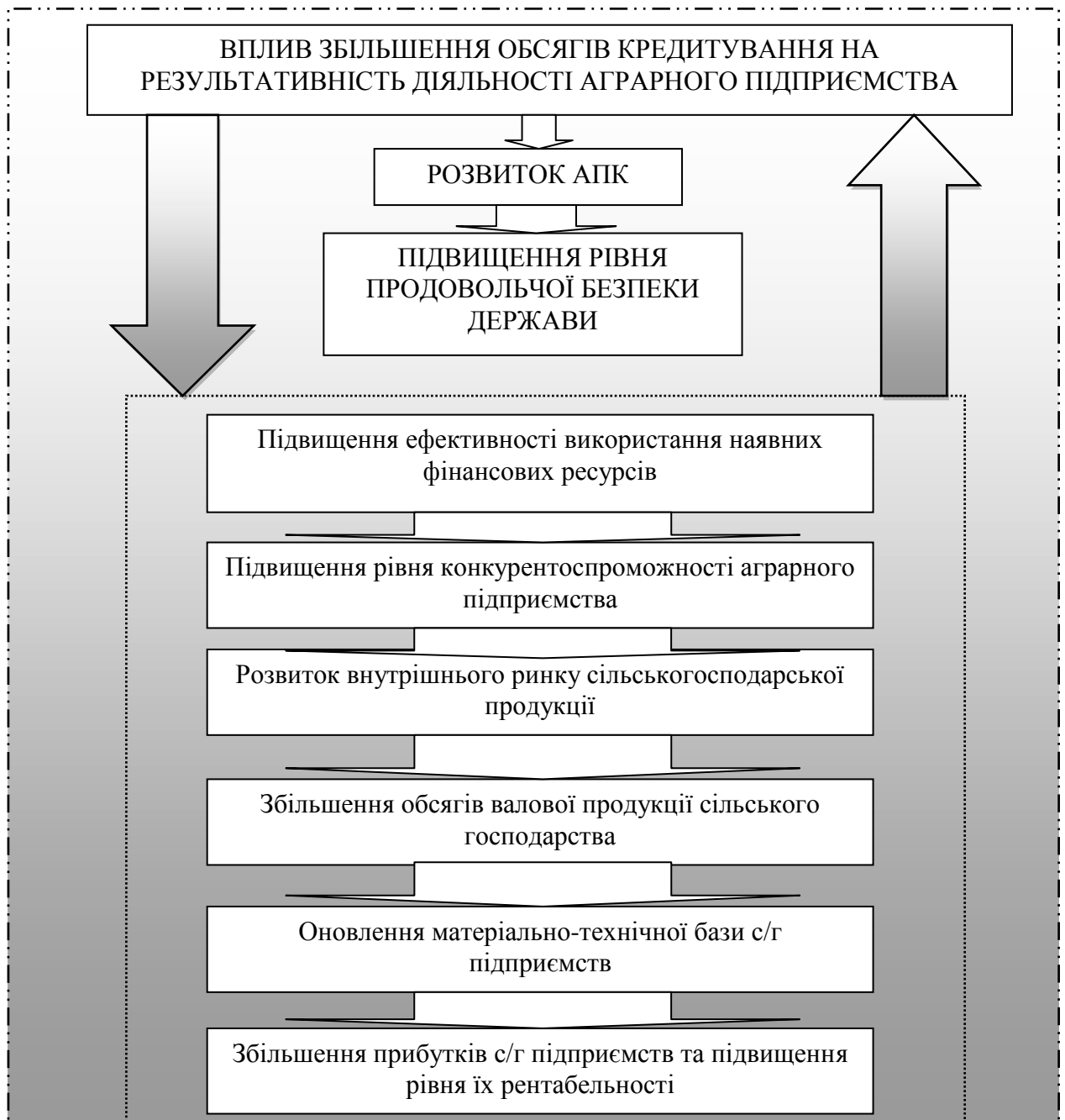

Рис. 3.2. Вплив збільшення обсягів кредитування на результативність діяльності аграрного підприємства.

Підсумовуючи вищенаведене наголосимо на тому, що покращення кредитування банківського в підприємствах аграрних України має на меті виконання таких завдань:

- управління ризиками кредитними за рахунок впровадження діагностики удосконаленої стану фінансового підприємства аграрного;
- збільшення програм кредитування банківського сектора аграрного із включенням програм підтримки державної агровиробників;
- направлення до розвитку малих і середніх підприємств сільськогосподарських;
- створення клімату сприятливого для інвестування ресурсів у господарство сільське.

Кириченко О.А. зазначає: «кредитування є одним із дієвих варіантів фінансування аграрних підприємств у розвинених країнах світу. В Україні ситуація виняткова. Зараз лише 7,6% кредитного портфеля банків припадає на аграрний сектор. В основному аграрні підприємства в свою діяльність інвестують власні кошти. Наразі, для порівняння, в розвинених країнах частка банківського кредитування досягає 70% обігових коштів аграрного сектора економіки. Процес отримання банківських кредитів для сільськогосподарських підприємств продовжує залишатися досить ускладненим та потребує від позичальника великої кількості документів. При цьому процентні ставки банків досить високі, а кредитоспроможність більшості агровиробників – недостатня. Все це перешкоджає розвитку банківського кредитування аграрних підприємств» [38, с. 210].

На думку Артем'євої О.О.: «наразі серед отриманих аграрних кредитів тільки 5% складають кредити на термін понад 5 років. Така тенденція пов'язана, перш за все, з політичною нестабільністю в державі та зростанням рівня інфляції. Негативний вплив на кредитне забезпечення також має те, що комерційні банки вимагають істотного забезпечення угод з кредитування. Не зважаючи на впровадження ряду програм державної підтримки сільгоспвиробників, їх рівень залишається доволі низьким порівняно з

іншими державами світу» [6, с. 17].

Відтак, для розвитку банківського кредитування аграрних підприємств України стає необхідним розробити комплекси заходів та механізмів як з боку держави, так і з боку банків, які будуть спрямовані на розвиток взаємодії банківського та аграрного секторів економіки. Це і розширення програм банківського кредитування аграрного сектора з залученням програм державної підтримки агровиробників, і зниження процентних ставок за аграрними кредитами, і збільшення державних асигнувань на здешевлення кредитів, і збільшення обсягів кредитування для малих та середніх сільськогосподарських підприємств тощо. Всі ці дії дадуть можливість стимулювати розвиток аграрних підприємств України та створить сприятливий клімат для інвестування коштів у сільське господарство.

3.2. Економіко-математичне моделювання управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Агро-Овен».

Одним з основних завдань керівників підприємств є ретельне вивчення кількісних взаємозв'язків між показниками для кращого розуміння економічних явищ та процесів, що, в свою чергу, дозволяє краще формулювати управлінські рішення та робити прогнози на майбутнє. Застосування економіко-математичних моделей та методів допомагає вирішити цю проблему.

Вигівська Ю.І. наголошує на тому, що: «для економіки, де неможливе будь-яке експериментування, особливого значення набуває математичне моделювання. Завдяки застосуванню потужного математичного апарату воно є найефективнішим і найдосконалішим методом. Економетрична модель виступає як функція або система функцій, що описує зв'язок між вхідними та результативними показниками економічної системи за допомогою методів математичної статистики» [17, с. 6].

Враховуючи особливості досліджуваного підприємства в якості змінної

вихідної Y_1 врахуємо зобов'язання поточні. За вхідні змінні X_1 – заборгованість кредиторська. Таблиця даних вихідних для розрахунку параметрів регресії відображена в таблиці 3.1.

Модель 1 залежність об'ємів зобов'язань поточних по відношенню до довгострокових банківських кредитів розглянемо у вигляді такому:

$$Y_i = B_0 + B_1 * X_{1i} + U_i \quad (3.1)$$

де $i=1, \dots, n$; $n = 6$,

B_0 - значення середнє Y , за умов що кожна перемінна незалежна рівна 0;

B_1 - регресії параметр,

X_{1i} – банків кредити довгострокові,

U_i – складова випадкова, $i=1, \dots, n$.

Таблиця 3.1

Вихідна інформація для обчислення параметрів регресії

зобов'язання поточні ТОВ «Агро-Овен» за 2014-2019 рр., тис. грн.	
Період	Зобов'язання поточні, Y_1
2014 р.	179460
2015 р.	253010
2016 р.	256511
2017 р.	338887
2018 р.	408304
2019 р.	512363
Кредити банківські довгострокові ТОВ «Агро-Овен» за 2014-2019 рр., тис. грн.	
Період	Довгострокові банків кредити, X_1
2014 р.	210844
2015 р.	238272
2016 р.	388250
2017 р.	236982
2018 р.	344846
2019 р.	320289

Дані статистичні взяті із звітів річних ТОВ «Агро-Овен». Для обчислення застосуємо можливості прикладних програм Excel.

Обчислення регресії параметрів здійснимо за допомогою Microsoft Excel. Результати наведені у таблиці 3.2.

Обчислення параметрів регресії рівняння дає змогу перейти до тісноти

аналізу і значимості зв'язку перемінних у моделях регресійних. Поняття «герметичність» (щільність) включає оцінку незалежних змін від залежних змін. Термін «значимість зв'язку» означає оцінку відхилення змін вибірки від їх значень у загальній сукупності спостережень із використанням статистичних артерій.

Таблиця 3.2

Кінцева таблиця регресії Моделі 1

Статистика регресійна					
Численний R		0,811374			
R-квадрат		0,702462			
Нормований R-квадрат		0,697921			
Стандартна похибка		242,2467			
Спостереження		5			
Аналіз дисперсійний					
	df	SS	MS	F	Значимість F
Регресія	1	5431964	5431964	13,65376	0,000297
Залишок	4	1989182	397836,4		
Всього	5	7421146			

Результативність отриманої моделі в цілому оцінюють за допомогою детермінації коефіцієнта. Значення детермінації коефіцієнта (Multiple R = 81 %) говорить про моделі адекватність, а отже є досить зв'язок тісний між факторами досліджуваними. Результат детермінації коефіцієнту перебуває в межах від 0 до 1. Для Моделі 1 $R^2 = 0,70$. Таке значення є позитивним, і вказує на те, що отримана регресія описує більше 70% різноманітності значень поточних зобов'язань змінної відносно середнього.

Значущість чисельної регресії рівняння взагалі оцінюють використовуючи F – критерій Фішера. За таких обставин щоб перевірити гіпотези, котрі стверджують, що між залежною змінною зобов'язання поточні і змінних залежних лінійної залежності немає, а отже $H_0 = 0$, проти альтернативи H_1 не дорівнює 0. За нашими розрахунками маємо значення $F = 23,45$, значущості рівень $p = 0,000297$, котре свідчить про те, що отримана модель значима. У таблиці 3.3 наведено результати розрахунків регресії параметрів моделі 1.

Значення R має значення 0,72, хоча має бути менше 0,05. Це свідчить, що B_0 не значимо, а отже варто перерахувати регресію без урахування B_0 .

Модель 2 побудуємо, представимо результати в таблиці 3.4.

Таблиця 3.3

Розрахунок параметрів регресії Моделі 1

Показники	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	P-значення
Y-перетинання	-10,28536917	199,864723	-0,05916	0,725745938
Довгострокові банків кредити X_1	9,992447731	0,547436955	4,479317	0,000297157

Модель 2 залежності обсягів зобов'язань поточних додовгострокових банків кредитів представимо у наступному вигляді:

$$Y_i = B_1 * X_{1i} + U_i \quad (3.2)$$

де $i = 1, \dots, n$; $n = 6$,

B_1 - регресії параметр,

X_{1i} – банків кредити довгострокові,

U_i – складова випадкова, $i=1, \dots, n$.

Результати розрахунків представлено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Кінцева таблиця регресії Моделі 2

Регресійна статистика					
Численний R		0,924176038			
R-квадрат		0,825711384			
Нормований R-квадрат		0,77597249			
Похибка стандартна		449,9011872			
Спостереження		6			
Аналіз дисперсійний					
	df	SS	MS	F	Значимість F
Регресія	1	17038304	17038303,8	82,61473517	3,54E-05
Залишок	5	2268619	206238,074		
Всього	6	19306923			

Детермінації коефіцієнту значення перебуває в межах від 0 до 1. Для Моделі 2 $RI = 0,77$. Таке значення позитивне, свідчить про те, що виконана регресія описує більше 77% масиву значень змінної зобов'язань поточних

відносно середнього. Важливість рівняння регресії чисельної взагалі оцінюють використовуючи F – критерій Фішера. У нашому випадку з метою перевірки гіпотези, що наголошує на тому, що між змінною залежною зобов'язань поточних і змінних залежних лінійної залежності немає, а отже $B1 = 0$, проти альтернативи $B1$ не дорівнює 0. У наших розрахунках отримали значення $F = 82,61$, значущості рівень $p = 3,54E-05$, що свідчить про те, що модель побудована є значимою. В таблиці 3.5 наведено результати розрахунки параметрів регресії.

Таблиця 3.5

Розрахунків Результатів параметрів регресії Моделі 2

Показники	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	P-значення
Y-перетинання	0	-	-	-
Довгострокові банків кредити X 1	3,0156917	0,324761289	8,702358	1,8E-06

Значення Ст'юдента критерію для моделі залежностей поміж вартістю коштів оборотних з зобов'язаннями поточними і кредитами довгостроковими банків становить 8,70, отже доцільно стверджувати, що модель є статистично вагомою. На рисунку 3.3 наведено вихідні дані і регресії лінія для Моделі 2.

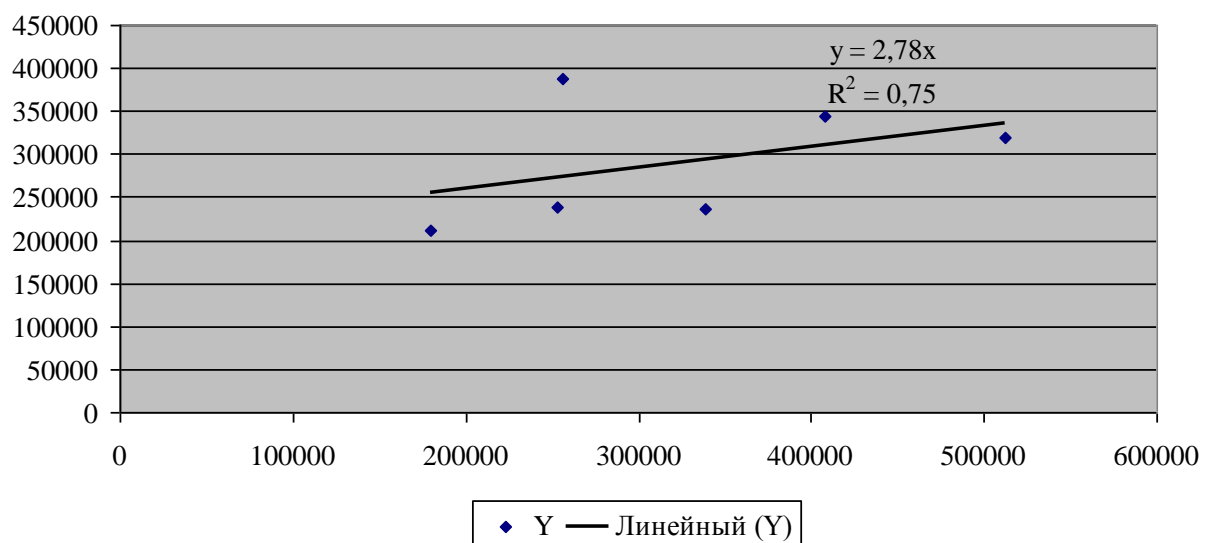

Рис. 3.3. Вихідні дані та лінія регресії для Моделі 2

Провівши розрахунки можна стверджувати, що між зобов'язаннями поточними і кредитами довгостроковими банків є залежність, яка описується економетричною моделлю виду :

$$Y = 2,78 * X_1 \quad (3.3)$$

Модель описує кількісно зв'язок, обсягу зобов'язань поточних на підприємстві і кредитами банків довгостроковими. Параметр $B_1 = 2,78$ описує розмір граничний кредитів довгострокових банків і вплив її на зобов'язання поточні. У випадку коли розмір кредитів довгострокових банків збільшиться на 1000 грн., то зобов'язання поточні підприємства збільшаться на 2780 грн. Модель взаємозв'язку між обсягом поточних зобов'язань та довгостроковими банківськими позиками дозволить керівництву будь-якого підприємства, включаючи ТОВ «Агро-Овен», прогнозувати розмір поточних зобов'язань залежно від зміни розміру довгострокових банків позики.

Для успішного впровадження та ефективного використання системи управління кредиторською заборгованістю на підприємстві доцільно створити спеціалізований відділ кредитного контролю, основною функцією якого буде скорочення довгострокових банківських позик.

Потрібно дотримуватися принципу незалежності, створюючи відділ кредитного контролю. Співробітники відділу будуть однією з основних контактних осіб у співпраці з клієнтами. Тому важливо, щоб співробітники, які беруть участь у цьому процесі, проявляли непоступливість і ввічливість при роботі з клієнтами, які не погасили борг. Важливо також, щоб департамент міг діяти самостійно та під керівництвом заступника керівника компанії, який очолює економічну та фінансову служби. У роботі відділу важливо поєднувати бажання підтримувати ділові стосунки із замовниками із зусиллями щодо погашення боргів.

Грабовецький Б.Є. зазначає: «З огляду на специфіку фінансово-господарської діяльності підприємства у процесі управління кредиторською заборгованістю і визначення та обґрунтування розрахункових операцій на основі використання методу оптимізації фінансових рішень доцільно

використовувати такі критерії оптимізації фінансових рішень та реалізації моделі грошових розрахунків:

- максималізація вартості капіталу підприємства;
- максимізація використання ефекту фінансового левериджу;
- максималізація абсолютної суми прибутку підприємства та максимізація прибутку на одиницю вкладеного капіталу;
- максимізація рентабельності власного капіталу;
- мінімізація тривалості обороту капіталу, тобто прискорення оборотності капіталу» [19, С. 201].

Зацеркляний М.М. стверджує: «сутність економіко-математичного моделювання як методу планування кредиторської заборгованості підприємства полягає у тому, що з його допомогою можна дати кількісну оцінку взаємозв'язків між окремими фінансовими показниками та факторами, які впливають на них. Цей взаємозв'язок виражається через економіко-математичну модель, що являє собою максимально наближену до реального життя математичну інтерпретацію фінансово-економічних процесів, зокрема розрахункових операцій, тобто опис факторів, які характеризують структуру та основні закономірності зміни даного економічного явища через математичні символи та прийоми – рівняння, нерівності, функції, таблиці, графіки» [31, с. 65].

Основою для обґрунтування стратегії та тактики управління боргом та визначення сукупності розрахункових операцій на основі економіко-математичного моделювання є кількісний аналіз інформаційної бази моделі грошових розрахунків з використанням математичних, статистичних та економетричних методів і прийомів. Теоретичне значення дослідження полягає у розробці методів кореляційно-регресійного моделювання. Взаємозв'язок між поточними зобов'язаннями та довгостроковими банківськими позиками було розроблено та відображено з використанням моделі лінійної регресії. Планувати фінансові показники діяльності ТОВ «Агро-Овен» та своєчасно запобігати змінам та реагувати на них.

Практичне значення результатів, отриманих у науковому процесі обґрунтування економічних моделей для вдосконалення управління боргом.

3.3. Прогнозування результатів діяльності ТОВ «Агро-Овен» при банківському кредитуванні.

На думку Ковальова В.В.: «сучасний підхід до побудови фінансового планування передбачає його реалізацію у складі трьох взаємопов'язаних елементів: стратегічного, поточного та оперативного фінансового планування, кожен з яких виконує ряд важливих функцій.»[39, с. 235].

Аналіз, узагальнення і розвиток підходів сучасних до трактування змісту і особливостей фінансового поточного планування дало змогу нам виділити його наступні характеристики сутнісні рисунок 3.4.

Рис. 3.4 Сукупність елементів поточного фінансового планування на сільськогосподарському підприємстві.

На думку Безілінської О.Я.: «поточне фінансове планування є підсистемою фінансового планування, що ґрунтується на стратегічному фінансовому плані і спрямоване на постійне вдосконалення бізнес-процесів, забезпечує інтеграцію поточних планів за усіма видами і напрямками діяльності, конкретизацію стратегічних планових фінансових показників, оптимізацію формування і використання фінансових ресурсів і забезпечує, таким чином, процес поточного управління фінансами на сільськогосподарському підприємстві» [8, с. 147].

Система стратегічних фінансових показників виправдана з точки зору окремих сфер стратегічного фінансового розвитку та елементів фінансового потенціалу, на які вони впливають, елементи поточного фінансового плану слід систематизувати подібним чином додаток В.

Аналізуючи додаток В зауважимо, що у процесі поточного фінансового планування конкретизуються та деталізуються стратегічні фінансові показники, що здійснюється в рамках розробленої фінансової політики та з урахуванням заходів, відображених у програмі фінансового розвитку. Виходячи з того, що система стратегічного фінансового планування, на наш погляд, повинна базуватися на інтеграції понять збалансованої системи показників та економічної доданої вартості, що дозволяє чітко сформулювати основну ціль фінансової діяльності, визначити ключові фінансові важелі і надалі встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між ними та не фінансовими параметрами підприємства.

Цал-Цалко Ю.С. надає наступне визначення: «поточний фінансовий план аграрного підприємства рекомендується розробляти у формі трьох взаємопов'язаних документів: плану доходів та витрат, балансового плану та плану надходження і витрачання грошових коштів. Зазначений підхід має ряд переваг, а саме: - забезпечує кореспонденцію поточного фінансового плану з фінансовою звітністю за формами оформлення, що полегшує фінансовий контроль за його виконанням; - забезпечує поєднання при плануванні двох принципових методів обчислення фінансових результатів діяльності:

кумулятивного (методу нарахувань) та касового, що надає можливість здійснювати перспективну оцінку рентабельності, фінансової стійкості, платоспроможності; - необхідність розроблення трьох документів, які пов'язані між собою, забезпечує уникнення помилок в плануванні; - надає можливість деталізації та укрупнення окремих показників, залежно від потреб конкретного сільськогосподарського підприємства» [78, с. 345].

На думку Школьник І.О.: «в умовах сьогодення починає розвиватись ідея позабюджетного фінансового планування, яке передбачає відмову від усталених і традиційних таблиць, що відображають планові фінансові показники. За такого підходу, фінансовий план сільськогосподарського підприємства являє собою набір показників, які розгортаються від стратегічного до оперативного рівнів в розрізі окремих перспектив та підрозділів, що формує своєрідну мережу планових фінансових показників, доведених до окремих підрозділів, виконавців. Прихильники позабюджетної форми планування вказують на високі витрати часу і ресурсів на складання стандартних планових документів і відсутність такого недоліку в даному підході, що в цілому є об'єктивним» [82, с. 54].

Таким чином, враховуючи вищевикладене, ми вважаємо, що для сільськогосподарських підприємств доцільно використовувати бюджетно-адаптивну форму поточного фінансового планування, яка базується на технологічному підході до управління та дозволить у майбутньому сільськогосподарському підприємству на свій розсуд рухатися до позабюджетного підходу рисунок 3.5.

Запропонований підхід до побудови підсистеми поточного фінансового планування на сільськогосподарському підприємстві забезпечить, на наш погляд, більш високий рівень якості фінансового плану, підвищить його ефективність як інструменту фінансового управління, оскільки він має ряд переваг, і зрозуміти потребу в кредиті.

Катан Л.І., Бровко Л.І., Дуброва Н.П., Бондарчук Н.В. стверджують, що: «в процесі розроблення поточних фінансових планів для обґрунтування

окремих фінансових показників застосовується досить широкий спектр методів. В сучасних дослідженнях до числа таких методів фахівці відносять: методи економіко-математичного моделювання, техніко-економічних розрахунків, балансовий, розрахунково-аналітичний, прямих розрахунків, нормативний, методи математичного програмування, програмно-цільовий»[37, с. 101].

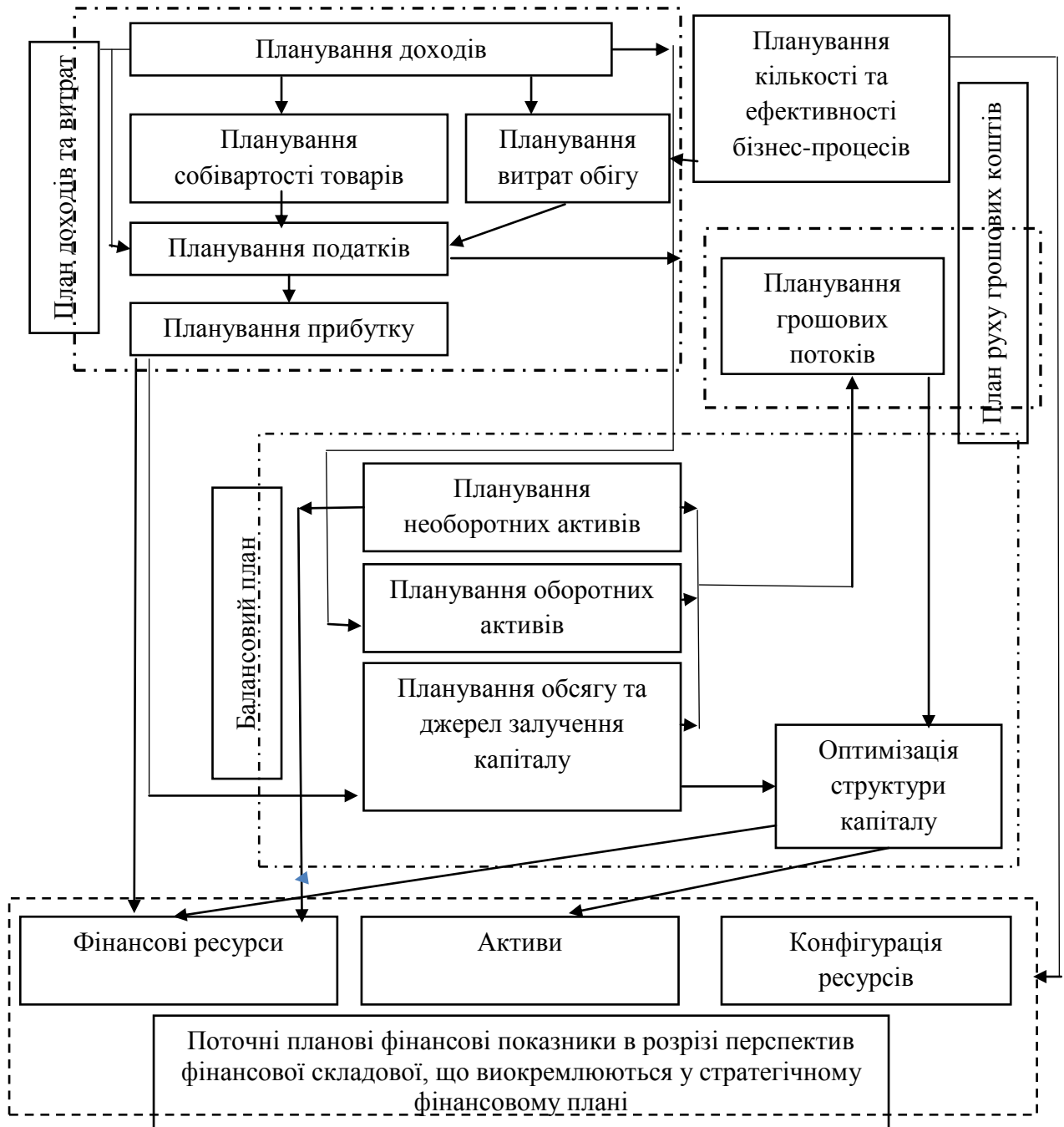

Рис. 3.5. Типова модель бюджетно-адаптивного поточного фінансового планування аграрного підприємства на основі процесного підходу.

Серед переваг Селівестрова Л.С. виокремлює наступні: «1. Представлення поточних планових фінансових показників в розрізі перспектив по фінансовій складовій, що визначені у стратегічному фінансовому плані забезпечує чітку узгодженість підсистем стратегічного і поточного фінансового планування, деталізацію і конкретизацію стратегічних планових фінансових показників на окремі інтервали стратегічного горизонту планування та їх доведення до окремих виконавців;

2. Поєднання в системі поточного фінансового планування стандартних планових документів (плану доходів та витрат, балансового плану та плану надходження і витрачання грошових коштів) з показниками в розрізі перспектив фінансової складової підвищує рівень його обґрунтованості, сприяє уникненню технічних помилок при плануванні та формує передумови для переходу на позабюджетну форму фінансового планування в перспективі;

3. Планування кількості та фінансових показників бізнес-процесів в системі поточного фінансового планування відповідає концепції процесного управління і спрямовує сільськогосподарське підприємство на їх постійне вдосконалення задля покращення фінансових результатів діяльності, підвищення цінності підприємства» [67, с. 141].

Тому, проаналізувавши особливості застосування бюджетно-адаптивної форми поточного фінансового планування для ТОВ «Агро-Овен», ми вважаємо за необхідне дослідити економічний ефект від реалізації запропонованих заходів.

В таблиці 3.6 проаналізуємо вплив застосування форми бюджетно-адаптивної поточного фінансового планування на величину ключових показників діяльності фінансово-господарської підприємства з метою надання достовірної інформації кредиторам про діяльність підприємства.

Аналізуючи таблицю 3.2, зауважимо, що по всіх представлених показникам стану фінансово-господарської діяльності ТОВ «Агро-Овен» спостерігається економічний ефект у вигляді збільшення досліджуваних

показників. Так, чистий прибуток збільшиться на 10012 тис. грн., фондвіддача на 0,13 тис. грн., рентабельність активів постійних на 0,25%, Рентабельність капіталу за прибутком чистим на 0,39%, Рентабельність засобів основних на 0,95 %.

Таблиця 3.6

Порівняння звітних та прогнозних показників діяльності ТОВ «Агро-Овен» в результаті застосування бюджетно-адаптивної форми поточного фінансового планування

Показник	Звітний	Прогнозний	Відхилення, +-
Чистий прибуток, тис. грн,	459017	469029	10012
Фондвіддача, тис. грн.	1,97	2,1	0,13
Рентабельність постійних активів, %	14,76	15,01	0,25
Рентабельність капіталу за чистим прибутком, %	14,59	14,98	0,39
Рентабельність основних засобів, %	24,35	25,3	0,95

Отже, дані розрахунки підтверджують доцільність застосування бюджетно-адаптивної форми поточного фінансового планування ТОВ «Агро-Овен», що підтверджується суттєвим економічним ефектом.

Ключовими факторами, які мають вплив на вибір і комбінацію методів розробки фінансового плану поточного на думку Крамаренко Г.О. є: «наявне інформаційне забезпечення; наявне кадрове забезпечення процесу фінансового планування; наявність необхідного технічного та програмного забезпечення; загальний рівень управління на підприємстві; розмір сільськогосподарського підприємства, який суттєво впливає на стан попередніх чинників; менталітет власників та топ-менеджерів, який визначає стиль управління і підходи до фінансового планування» [47, с. 215].

Враховуючи високий рівень невизначеності та динаміки параметрів навколишнього середовища, роль фінансового планування у забезпеченні ефективної та збалансованої роботи підприємства, а також розробка сучасних концепцій управління вимагає вдосконалення існуючих та нових підходів до

його організації. Традиційні форми поточного фінансового планування вже не в змозі повністю задовольнити потреби управління, оскільки вони не забезпечують належного спілкування та координації стратегічного та поточного рівнів управління, зосереджуючись головним чином на контролі над ресурсами, а не на забезпеченні запланованих результатів. Тому для подолання цих недоліків пропонується запровадити бюджетно-адаптивну форму поточного фінансового планування, яка передбачає поєднання традиційних планових документів з обґрунтуванням матриць поточних планових фінансових показників для окремих перспектив фінансової складової розвитку сільського господарства.

Висновки до розділу 3.

1. Незалежно від факторів ціноутворення на кредитному ринку, сільськогосподарським підприємствам потрібно встановити низький розмір плати за членство в кредитних ресурсах. Така об'єктивна вимога зумовлена низькою прибутковістю сільськогосподарського виробництва, порівняно з іншими галузями національної економіки, відповідно, та неможливістю сплатити позику під ринкові відсотки за позику.

2. Ефективність лізингу - це можливість використання спеціальних джерел фінансування і нерозривно пов'язана з поточним фінансово-економічним станом підприємства та перспективами його діяльності. У сучасному науковому середовищі існують різні думки щодо визначення сутності лізингу.

3. Кредитування є одним із ефективних варіантів фінансування сільськогосподарських підприємств розвинених країн. Ситуація в Україні виняткова. В даний час лише 7,6% кредитного портфеля банків припадає на аграрний сектор. Переважно сільськогосподарські підприємства вкладають у свою діяльність власні кошти. В даний час для порівняння в розвинутих країнах частка банківського кредитування сягає 70% оборотних коштів

аграрного сектору.

4. Розрахунок параметрів рівняння регресії дозволяє перейти до аналізу близькості та значущості взаємозв'язку змінних у регресійних моделях. Поняття «герметичність» (щільність) включає оцінку впливу незалежної змінної на залежну змінну. Термін «значимість взаємозв'язку» (значимість) означає оцінку відхилення змінних вибірки від їх значень у загальній сукупності спостережень за допомогою статистичних критеріїв.

5. В результаті розрахунків встановлено, що модель описує кількісно зв'язок, обсягу зобов'язань поточних на підприємстві і кредитами банків довгостроковими. Параметр $B1 = 2,78$ описує розмір граничний кредитів довгострокових банків і вплив її на зобов'язання поточні. У випадку коли розмір кредитів довгострокових банків збільшиться на 1000 грн., то зобов'язання поточні підприємства збільшаться на 2780 грн. Модель взаємозв'язку між обсягом поточних зобов'язань та довгостроковими банківськими позиками дозволить керівництву будь-якого підприємства, включаючи ТОВ «Агро-Овен», прогнозувати розмір поточних зобов'язань залежно від зміни розміру довгострокових банків позики.

6. Поточне фінансове планування - це підсистема фінансового планування, що базується на стратегічному фінансовому плані і спрямована на постійне вдосконалення бізнес-процесів, забезпечує інтеграцію поточних планів за всіма видами та сферами діяльності, конкретизацію стратегічних планових фінансових показників, оптимізацію формування та використання фінансових ресурсів і забезпечує, таким чином, процес поточного управління фінансами в сільськогосподарському підприємстві.

7. Для підприємств аграрних варто використовувати форми бюджетно-адаптивної поточного фінансового планування, що ґрунтується на підході процесному до управління та дає змогу в перспективі аграрному підприємству самостійно переходити до позабюджетного підходу.

8. По всім представленим показникам стану фінансово-господарської діяльності ТОВ «Агро-Овен» спостерігається економічний

ефект у вигляді збільшення досліджуваних показників. Так, чистий прибуток збільшиться на 10012 тис. грн., фондівдача на 0,13 тис. грн., Рентабельність активів постійних на 0,25%, Рентабельність капіталу за чистим прибутком на 0,39%, Рентабельність основних засобів на 0,95 %. Отже, дані розрахунки підтверджують доцільність застосування бюджетно-адаптивної форми поточного фінансового планування ТОВ «Агро-Овен», що підтверджується суттєвим економічним ефектом.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Підводячи підсумки дослідження проведеного напрямів розвитку банківського кредитування ТОВ «Агро-Овен» в умовах кризи та пошуку напрямів його покращення доцільно запропонувати такі висновки:

1. Необхідність ефективного розвитку банківського кредитування сільськогосподарських підприємств зумовлена насамперед тим, що сьогодні, в умовах економічної дестабілізації, агропромисловий комплекс надає можливість вирішити питання продовольчої безпеки, створити надійне джерело доходів бюджету та потужний виробничо-економічний потенціал для розвитку сільських територій.

2. Банківське кредитування сільськогосподарських підприємств слід розуміти як економічні відносини щодо забезпечення сільськогосподарських підприємств пріоритетним джерелом фінансування на умовах повернення, оплати, забезпечення, своєчасності та цільового використання, що супроводжується специфічними особливостями, властивими сільськогосподарським підприємствам.

3. Найбільшу вагу питому в структурі продукції товарної займає тваринництво в 2019 році в порівнянні з 2015 роком даний показник збільшився на 1107445 тис. грн. Аналізуючи продукцію тваринництва, зауважимо, що збільшення вартості товарної продукції спостерігається на протязі всього досліджуваного періоду. Дане збільшення свідчить про те, що спеціалізація підприємства направлена в більшій мірі на продукцію тваринництва.

4. Власний капітал оборотний протягом періоду досліджуваного збільшились на 23,2%, що говорить про платоспроможність достатню підприємства і його можливість розширювати діяльність власну. Коефіцієнт незалежності фінансової за досліджуваний період мав динаміку позитивну і в 2019 році складав 0,709. Це свідчить про те, що підприємство має можливість виконувати зовнішні зобов'язання за рахунок активів власних, і вказує на

його незалежність від позичальників.

5. Відповідно до п'яти факторної моделі Е. Альтмана ТОВ «Агро-Овен» є фінансово стійким підприємством, а банкрутства ймовірність виникнення є дуже низькою. На протязі досліджуваного періоду 2015-2019 років показник Z набував значення далекі від критичного, проте у 2016 році підприємство мало дуже високу ймовірність банкрутства, в наступних роках показник вирівнявся і у 2019 році ймовірність банкрутства ТОВ «Агро-Овен» була дуже низькою. Для оцінювання кредитоспроможності підприємства даний показник є позитивним і свідчить про те, що підприємство є кредитоспроможним.

6. Незалежно від факторів ціноутворення на кредитному ринку, сільськогосподарським підприємствам потрібно встановити низьку плату за використання кредитних ресурсів. Ця об'єктивна вимога пов'язана з низькою прибутковістю сільськогосподарського виробництва порівняно з іншими галузями національної економіки та, як наслідок, неможливістю сплатити позику на ринку позички.

7. В результаті розрахунків встановлено, що модель описує кількісно зв'язок, обсягу зобов'язань поточних на підприємстві і кредитами банків довгостроковими. Параметр $B1 = 2,78$ описує розмір граничний кредитів довгострокових банків і вплив її на зобов'язання поточні. У випадку коли розмір кредитів довгострокових банків збільшиться на 1000 грн., то зобов'язання поточні підприємства збільшаться на 2780 грн. Модель взаємозв'язку між обсягом поточних зобов'язань та довгостроковими банківськими позиками дозволить керівництву будь-якого підприємства, включаючи ТОВ «Агро-Овен», прогнозувати розмір поточних зобов'язань залежно від зміни розміру довгострокових банків позички.

8. Для сільськогосподарських підприємств доцільно використовувати бюджетно-адаптивну форму поточного фінансового планування, яка базується на процесуальному підході до управління та

дозволить у майбутньому сільськогосподарському підприємству на свій розсуд перейти до позабюджетного підходу.

Для покращення розвитку банківського кредитування аграрного підприємства в умовах кризи пропонуємо наступне:

1. Основним кроком у покращенні фінансового стану компанії є пошук оптимального балансу між власним капіталом та боргом, який забезпечив би мінімальний фінансовий ризик з максимальною віддачею власного капіталу. Оптимізація ліквідності на підприємстві здійснюється за допомогою механізму оперативної фінансової стабілізації - комплексу заходів, спрямованих, з одного боку, на зменшення фінансових зобов'язань, а з іншого - на накопичення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання.

2. Для розвитку банківського кредитування сільськогосподарських підприємств України стає необхідним розробити комплекс заходів та механізмів як з боку держави, так і банків, які будуть спрямовані на розвиток взаємодії банківського та аграрного секторів економіки. Це включає розширення програм банківського кредитування в аграрному секторі із залученням програм державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, зниження процентних ставок за сільськогосподарськими позиками, збільшення державних асигнувань на дешевші позики, збільшення кредитування малих та середніх сільськогосподарських підприємств та більше. Усі ці дії дадуть можливість стимулювати розвиток сільськогосподарських підприємств в Україні та створити сприятливий клімат для інвестицій у сільське господарство.

3. Для успішного впровадження та ефективного використання системи управління кредиторською заборгованістю в ТОВ «Агро-Овен» доцільно створити спеціалізований відділ кредитного контролю, основною функцією якого буде зменшення обсягу довгострокових банківських позик.

4. Застосовувати бюджетно-адаптивну форму поточного фінансового планування. По всіх представлених показниках стану

фінансово-господарської діяльності ТОВ «Агро-Овен» спостерігається економічний ефект вигляді збільшення досліджуваних показників. Так, чистий прибуток збільшиться на 10012 тис. грн., фондівіддача на 0,13 тис. грн., рентабельність активів постійних на 0,25%, рентабельність капіталу за чистим прибутком на 0,39%, рентабельність основних засобів на 0,95 %. Отже, дані розрахунки підтверджують доцільність застосування бюджетно-адаптивної форми поточного фінансового планування ТОВ «Агро-Овен», що підтверджується суттєвим економічним ефектом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Brovko Ye. Risks in the agricultural sector and it's identification/ L/Brovko, Ye.Brovko // Materialy XVI Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji, «Europejska nauka XXI powieką - 2020» , 07 – 15 maja 2020 roku, Volume 1 Przemysł: Nauka i studia -P.28-30.
2. Агросектор: Листу Мініфіну про ПДВ-пільги присвячується, – УАК // Аграрний сектор України. – Режим доступу:http://agroua.net/news/news_46748.html.
3. Азаренкова Г. М. Кредит як інструмент фінансування діяльності суб'єкта господарювання / Г. М. Азаренкова, І. Ю. Дудник // Сталий розвиток економіки. – 2014. – №. 3. – С. 229-234.
4. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : [підручник] / В. Г. Андрійчук ; 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : КНЕУ, 2013. – 624 с.
5. Аранчій В. І. Кредит у системі фінансового забезпечення інвестиційного розвитку аграрних підприємств / В. І. Аранчій, О. П. Зоря, І. І. Петренко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – № 4. – С. 120–124.
6. Артем'єва О. О. Банківське кредитування АПК: сучасний стан та перспективи розвитку // О.О. Артем'єва/ Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. №21. С. 13-18.
7. Бабич Ю. А. Кредитування аграрного сектора економіки у розвинутих країнах світу / Ю. А. Бабич // Економіка АПК. – 2012. – № 4. – С. 155–162.
8. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчальний посібник / О.Я. Базилінська. –2-ге вид.. –К.: ЦУЛ, 2011. –328 с.
9. Баканов М. И. Теория экономического анализа: учеб. // М. И. Баканов, А. Д. Шеремет. – 4-е изд., доп. и перераб. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 416 с.: ил. – ISBN 5-279-02042-7.

10. Барилевич О. М. Стан та проблеми розвитку сільського господарства України / О. М. Барилевич // Молодий вчений. – 2015. – №8. – С. 36-39.
11. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента / И. А. Бланк – К. : Ника-Центр : Эльга, 1999. – Т. 2. – 591 с.
12. Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посіб. / І.М. Бойчик. – К.: Атіка, 2014. – 480 с.
13. Бровко Є. І. Роль банківського кредитування в формуванні фінансових ресурсів аграрних підприємств/ Л.І.Бровко, Є.І.Бровко // Аграрна наука ХХІ століття: реалії та перспективи : тези доповідей науково-практичної конференції 25.02-28.02.2020 р. : – Дніпро : Друкарня «Стандарт» (ПП Бойко В.В.), 2020. – С.55-57.
14. Бровко Є. І., Формування фінансових ресурсів підприємств в умовах нестабільності/ Л.І.Бровко,Є.І.Бровко, О.О. Крижановський // Економіка та держава. -2019. -№ 9. - С. 57-63.
15. Бровко Є.І. Розвиток кредитування в аграрному секторі в Україні/ Ю.В.Масюк, Є.І.Бровко // Облікова, фінансова та управлінська діяльність підприємств в умовах нестійкої економіки: кол. моног. / за заг. ред. І.П. Приходька – Дніпро :Пороги, 2020.- С. 205-204.
16. Васильєва Н.К. Економіко-математичне моделювання в сільському господарстві: навч. посіб. / Н. К. Васильєва; Дніпропетр. держ. аграр. - екон. ун-т. – Дніпропетровськ: Біла К. О. – 2015. – 155 с.
17. Вигівська Ю.І. Моделювання діяльності підприємств агропромислового комплексу / Ю.І. Вигівська, О.М. Шикова // Агросвіт. – 2019. – №16. – С. 6-9.
18. Горн, Э. Джон Ло. Опыт исследования истории финансов / Э. Джон Ло Горн ; пер. с нем. И. П. Шипова ; предисл. Н. Х. Бунге. — СПб., 1895. – с.
19. Грабовецький Б.Є. Фінансовий аналіз та звітність: навчальний посібник/ Б.Є. Грабовецький, І.В. Шварц.-Вінниця: ВНТУ, 2011.-281 с.

20. Гудзь О. Є. Забезпечення сільськогосподарських підприємств кредитними ресурсами / О. Є. Гудзь // Економіка АПК. - 2013. - № 1. - С. 86-90.
21. Гудзь О.Є. Державна програма фінансової підтримки підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів / О.Є. Гудзь // Економіка АПК. -2018. - № 11. - с.8-13
22. Гудзь О.Є. Удосконалення механізму кредитних субсидій підприємств АПК / О. Є. Гудзь // Економіка АПК. - 2019. - № 9. - с. 59-61
23. Гудзь О. Є. Забезпечення сільськогосподарських підприємств кредитними ресурсами / О. Є. Гудзь // Економіка АПК. - 2013. - № 1. - С. 86-90.
24. Дадашев Б. А. Кредитування агроформувань: проблеми та напрями стабілізації / Б. А. Дадашев, С. Г. Черемісіна // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2012. – № 2. – С. 142–149.
25. Дем'яненко М. Я. Кредитування сільськогосподарських підприємств: теорія і практика / М. Я. Дем'яненко // Облік і фінанси АПК. – 2015. – № 7. – С. 9–19.
26. Дем'яненко М. Я. Методичні рекомендації з кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників / М. Я. Дем'яненко // Облік і фінанси АПК. - 2016. - №12. - С. 4-29.
27. Дем'яненко М. Я. Фінансовий словник-довідник / М. Я. Дем'яненко, Ю. Я. Лузан, П. Т. Каблук. – К. : ІАЕУААН, 2013. – 507 с.
28. Денисюк О. Г. Майновий потенціал підприємства: сутність, відтворення, управління : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.04 / О. Г. Денисюк ; Укр. н.-д. ін-т продуктивності АПК. – К., 2010. – 21 с
29. Держпідтримка аграріїв 2020. Кредити, тваринництво, фермерство, техніка, садівництво / Режим доступу <https://agropolit.com/spetsproekty/694-derjpidtrimka-agrariyiv-2020-kredititvarinnitstvo-fermerstvo-tehnika-sadivnitstvo>
30. Загородній А. Г. Фінансовий словник / Загородній А. Г., Вознюк

- Г. Л., Смовженко Т. С. – 3-тє вид., випр. і допов. – К. : Знання, 2000. – 587 с.
31. Зацеркляний М. М. Економіко-математичне моделювання: навчальний посібник / М. М. Зацеркляний, С. О. Кузніченко. – К.: «Прецедент». – 2012. – 360 с.
32. Измайлова К. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. // К. В. Измайлова. – 2-е вид., стереотип. – К.: МАУП, 2001. – 152 с.: іл. – Бібліогр.: с. 142–144. – ISBN 966-608-112-1.
33. Ісаян А. М. Теоретичні аспекти банківського кредитування підприємств АПК / А. М. Ісаян // Фінансово–кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – 2013. – Вип. 1 (14). – С. 260–269.
34. Ісаян А.М. Банківське кредитування підприємств АПК в умовах невизначеності: дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.08. Київ, 2016. 228 с.
35. Калашнікова Т.В. Стан і тенденції розвитку кредитного забезпечення аграрної галузі України / Т.В. Калашнікова // Фінанси України. – 2018 – № 10. – С. 29-37.
36. Катан Л.І. Механізм економічного забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки України / Л.І. Катан // Вісник Дніпропетровського університету. – 2010. – Випуск 4(3). – С. 3-9.
37. Катан Л.І. Фінансовий менеджмент : навч. посібник / Л.І. Катан, Л.І. Бровко, Н.П. Дуброва, Н.В. Бондарчук. – Суми : «Довкілля». – 2009. – 184 с.
38. Кириченко О.А. Кредитування аграрного сектору економіки в умовах глобальної фінансової кризи / О.А. Кириченко, В.Д. Кудрицький // Актуальні проблеми економіки. – 2020. – № 5. – С. 207-222.
39. Ковалев В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: учеб. // В. В. Ковалев, О. Н. Волкова. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – 424 с.
40. Ковальчук Н. О. Удосконалення методик оцінки рівня кредитоспроможності вітчизняних підприємств /Н. О. Ковальчук, М. О. Паскар // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. –

№ 11. –С. 91-94.

41. Колотуха С. М. Удосконалювати систему кредитування сільськогосподарських підприємств / С. М. Колотуха, К. М. Мельник // Економіка АПК. – 2018. - № 6. - С. 64-69.

42. Колотуха С.М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності //С.М. Колотуха/ Економіка АПК. 2019. № 1. С. 89–96.

43. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р // Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства. URL: <http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822>.

44. Коробейников М. Зарубежная практика кредитования сельского хозяйства / М. Коробейников // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2015. – № 4. – Режим доступа: http://www.creditcoop.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=108:agroppractice&.

45. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. / Коробов М. Я. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Знання, 2002. – 378 с.

46. Косик Я. В. Глобалізація як закономірність розвитку сучасної економіки України. / Я.В. Косик, О.Ю. Чигрин // Механізм регулювання економіки. - 2018. - № 2. С. - 191–196.

47. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз : / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – К.: Центр учбової літера-тури, 2008. – 392 с.

48. Кредити не приваблюють 58% сільгоспвиробників. URL: <https://kurkul.com/news/2863-krediti-ne-privablyuyut-58-silgospvirobnikiv>.

49. Кредитование аграрного сектора // Газета «Экономические известия». – Режим доступа: <http://www.eizvestia.com/tag/apk>.

50. Маклеод, Г. Д. Основания политической экономии / Г. Д. Маклеод ; пер. с англ. М. П. Веселовского. – СПб. : Н. Тиблен, 1865. – 706 с.

51. Манжос С. Б. Проблеми оцінки кредитоспроможності позичальника з урахуванням галузевих особливостей /С. Б. Манжос // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №. 4. – С. 351-356.
52. Маркарьян Э. А. Финансовый анализ : учеб. пособие / Маркарьян Э. А., Герасименко Г. П., Маркарьян С. Э. – 4-е изд. испр. – М. : ИД ФБК-ПРЕСС. 2003. – 217 с.
53. Масюк Ю.В. Теоретичні основи розрахунку точки беззбитковості // Ю.В. Масюк, В.В. Іванченко // Молодий вчений» № 1 (41) січень, 2017 р. С. 654-657.
54. Математичне моделювання та інформаційні технології в аграрному секторі економіки: монографія/ за ред.. Н.К. Васильєвої. – Дніпропетровськ: Біла К.О. – 2016. – 203 с
55. Мироненко В. П. Удосконалення економічного механізму кредитування сільськогосподарських товаровиробників / В. П. Мироненко, А. М. Москаленко // Облік і фінанси АПК. - 2017. - №3. - С. 122-127.
56. Мних Є. В. Економічний аналіз : підруч. // Є. В. Мних. – К.: Центр навч. лі-ри, 2003. – 412 с.
57. Мних Є.В. Фінансовий аналіз: підручник / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш. –К.: КНТУ, 2014. –536 с.
58. Наумова Л.Ю. Фінансова стратегія економічного розвитку підприємств / Л.Ю. Наумова // Наука й економіка. – 2020. – Вип. 2. – С. 134–139. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nie_2014_2_23
59. Осмоловський В. В. Теория анализа хозяйственной деятельности / В. В. Осмоловський. – М. : Новое знание, 2001. – 307 с.
60. Основи економічної теорії: Підручник / А. А. Чухно, П. С. Єщенко, Г. Н. Климко та ін.; за ред. А. А. Чухна. – К.: Вища шк., 2001. – 606 с
61. Павловська О. В. Фінансовий аналіз : навч.-метод. посіб. // О. В. Павловська, Н. М.Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2002. – 388 с. – ISBN 966-574-418-6.

62. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. / А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2000. – 406 с.
63. Прищепа А. Без поддержки государства аграрии могут позволить себе лишь формальное страхование [Електрон. ресурс] / А. Прищепа // Режим доступу – <http://www.agroinsurance.com/>
64. Радченко Н.Г. Державна підтримка банківського кредитування сільськогосподарських підприємств. / Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. - №1(17). - Том 2. - Мелітополь, 2019. - с. 90-98.
65. Рогов В. Г. Оцінка ефективності державної підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів і компенсації лізингових платежів / В.Г. Рогов // Вісник НУК імені адмірала Макарова. – 2018. – С. 193– 196.
66. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : учеб. пособие / Савицкая Г. В. – 7-е изд., испр. – Мн. : Новое издание, 2002. – 704 с.
67. Селіверстова Л.С. Фінансовий аналіз: Навчально-методичний посібник / Л.С. Селіверстова, О.В. Скрипник; За ред. С.М. Безрутченка. –К.: ЦУЛ, 2012. –274 с.
68. Ситник Г.В. Стратегічне фінансове планування в системі управління підприємством торгівлі / Г.В. Ситник // Бізнес-інформ. -2018 -№9. –С.359-370.
69. Содома Р. І. Кредитна підтримка банками сільськогосподарських підприємств України / Р. І. Содома // Облік і фінанси АПК.– Режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/1161/35/>.
70. Сомик А. В. Кредитні відносини сільськогосподарських підприємств з комерційними банками: особливості суб'єктного складу / А. В. Сомик // Економіка АПК. - 2016. - № 11. - С. 53-59.
71. Танклевська Н.С. Побудова фінансової стратегії та її значення у конкурентному ринковому середовищі / Н.С. Танклевська, О.В. Пащенко //

Наука й економіка. – 2018. – № 4 (36). – С. 50–56

72. Туган-Барановский Основы политической экономии. – 4-е изд. [перераб.]. – Петроград :Изд-во «Право», 1917. – 540 с

73. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Ю.М. Тютюнник. –К.: Знання, 2012. –815 с.

74. Фаюра, Н. Д. Особливості банківського кредитування підприємств АПК / Н. Д. Фаюра, О. О. Костюк // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія «Економічні науки». – 2019. – № 2 (64). – С. 177–181.

75. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського; ред.: Т.Д. Косова, І.В. Сіменко. –К.: ЦУЛ, 2013. –440 с.

76. Хотомлянський О. Л. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства / О. Л. Хотомлянський, П. А. Знахуренко // Фінанси України. – 2017. – № 1. – С. 111–117.

77. Хрущ Н. А. Тенденції, особливості та проблеми використання кредитних ресурсів для фінансування діяльності вітчизняних агропідприємств / Н. А. Хрущ, Л. А. Приступа // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 4, том 2. – С. 179-182.

78. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.

79. Чернобай О. Особливості кредитування аграрних підприємств в умовах ринкової економіки// Актуальні проблеми економіки - 2019.- №5 - с. 207-221.

80. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки. Навчальний посібник / Л.А. Швайка. – К.: Знання, 2006.– 435 с.

81. Школьник І.О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. / За заг. ред. Школьник І.О. [І.О. Школьник, І.М. Боярко, О.В. Дейнека та ін.] –К.: «Центр учбової літератури», 2016. –368 с.

82. Школьник І.О. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник /

За заг. ред.. І.О. Школьник та В.М. Кремень [І.О. Школьник, В.М. Кремень, С.М. Козьменко та ін.]. К.: «Центр учбової літератури», 2014 . –488с.

83. Яценко В.М. Фінансовий аналіз: навч. посібник/ В.М. Яценко, О.М. Шинкаренко, Н.М. Бразілій. –Черкаси: ЧДТУ,2010. –267 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Визначення дефініції «кредит» різними науковцями.

№ п/п	Автор	Визначення	Ключова характеристика
1.	Фінансовий словник - довідник	Форма передачі у тимчасове користування коштів у грошовій і грошово-натуральній формі на умовах строковості, повернення, платності та цільового характеру, що надається однією юридичною або фізичною особою – кредитором іншій особі – позичальнику	грошові кошти
2.	В. П. Воронін, С. П. Федосова	Надання грошових коштів або товарів (робіт, послуг) на умовах подальшого повернення цих коштів або сплати наданих товарів (робіт, послуг) у встановлений термін, включаючи сплату відсотків за їх користування.	
3.	С. Р. Моїсєєв	Надання грошової суми або цінностей ліквідного активу на умовах повернення, строковості та платності, в результаті чого виникають боргові зобов'язання.	
4.	Енциклопедія банківської справи України	Економічна категорія, яка є виразом відносин між суб'єктами господарювання щодо надання й отримання позички в грошовій чи товарній формі на умовах повернення, строковості й платності	економічні відносини
5.	М. І. Савлук, А. М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна	Суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з переданням один одному в тимчасове користування вільних коштів (вартості) на засадах зворотності, платності та добровільності	
	Б. Івасів	економічні відносини, що виникають між кредиторами і позичальниками з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів та використання їх на умовах повернення й оплати	
	А.М. Поддєрьогін	форма позичкового капіталу (в грошовій або товарній формах), що надається на умовах повернення і обумовлює виникнення кредитних відносин між тим, хто надає кредит, і тим, хто його отримує.	позичка
	М. П. Денисенко, В. Г. Кабанов, Л. М. Худолій	позичковий капітал банку в грошовій формі, що передається в тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання.	
	Л. В. Федорович	різновид обміну, при якому взаємна перевага цінностей роз'єднана в часі.	обмін

ДОДАТОК Б

Динаміка показників ділової активності ТОВ «Агро-Овен»

Показник	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	2019 р. до 2015 р.	
						+,-	%
Коефіцієнт трансформації	1,55	1,14	1,34	1,07	0,74	-0,81	47,92
Коефіцієнт оборотності обігових коштів	3,36	2,41	2,51	2,06	2,27	-1,09	67,53
Період одного обороту обігових коштів	107	150	143	174	158	51,46	148,09
Коефіцієнт оборотності запасів	7,20	4,75	3,69	2,85	2,83	-4,37	39,31
Період одного обороту запасів, дні	50	76	98	126	127	77,17	254,39
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	8,59	5,40	7,75	7,33	7,98	-0,62	92,80
Період погашення дебіторської заборгованості, дні	42	67	46	49	45	3,25	107,76
Період погашення кредиторської заборгованості, дні	34	47	36	37	54	19,39	156,22
Період операційного циклу, дні	92	142	144	175	172	80,42	187,53
Період фінансового циклу, дні	57	95	108	138	118	61,03	206,36
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	2,81	2,12	2,18	1,79	1,05	-1,76	37,25

ДОДАТОК В

Система показників поточного фінансового плану в розрізі перспектив фінансової складової

Елементи	Показник
Фінансові ресурси	Обсяг чистого грошового потоку; обсяг доходів; обсяг витрат; обсяг чистого прибутку; обсяг амортизації; обсяг власних фінансових ресурсів, що залучаються із зовнішніх джерел; обсяг власного капіталу; обсяг банківських кредитів; обсяг емісії облігацій; обсяг товарних кредитів; загальний обсяг позикового капіталу;
Активи	Обсяг необоротних активів; обсяг оборотних активів в розрізі окремих видів (запаси, поточна дебіторська заборгованість, грошові кошти) обсяг інвестиційних витрат; рентабельність активів.
Конфігурація (пропорції) ресурсів	Структура капіталу; структура активів; рівень платоспроможності (к-т загальної ліквідності, к-т абсолютної ліквідності); довжина операційного циклу; Довжина фінансового циклу; коефіцієнт ліквідності грошових потоків; ризику.
Компетенції	Коефіцієнт виконання заходів щодо вдосконалення бізнес процесів; Рентабельність бізнес-процесів; Витрато місткість бізнес-процесів.